

Aan de gemeenteraad

datum	18 januari 2021
behandeld door	J. Westerbeke
ons kenmerk	2021-0181611
telefoonnummer	14 078
onderwerp	Actieplan armoede en schuldenproblematiek Papendrecht 2022-2025

Geachte heer/mevrouw,

Door middel van deze raadsinformatiebrief bieden we u het nieuwe actieplan Armoede en schuldenproblematiek (2022-2025) aan. Dit actieplan is opgesteld naar aanleiding van de gevolgen van de coronacrisis en de middelen die daarvoor beschikbaar kwamen. De start van dit actieplan valt samen met het aflopen van de actieagenda Gezinnen en kinderen in armoede (2017-2021). We bouwen voort op de resultaten vanuit deze actieagenda en de geleerde lessen uit deze periode nemen we mee in de uitvoering van het nieuwe actieplan.

Aanleiding

Zo'n 1300 meerderjarige en 400 minderjarige inwoners in Papendrecht leven in een situatie van armoede. De coronacrisis heeft impact (gehad) op de inkomenssituatie van veel huishoudens, ook in Papendrecht. Hoewel een grote toename van hulpvragen vooralsnog uit is gebleven, zien we wel de gevolgen bij onder andere flexwerkers, ZZP'ers en jongeren. Het aantal werkloosheidsuitkeringen fluctueerde in Papendrecht sterk. Het aantal bijstandsuitkeringen steeg in Papendrecht van 431 (maart 2020) tot 478 (december 2021). Hoewel de krappe arbeidsmarkt zorgt voor een demping van de effecten zullen schommelingen ook bij nieuwe coronagolven blijven voorkomen. Een golf aan schuldenproblematiek is niet ondenkbaar, mede gezien het feit dat het Rijk coronasteunmaatregelen heeft afgebouwd terwijl maatregelen noodzakelijk blijven. Daarbij legde de coronacrisis pijnlijk structuurproblemen bloot. Zo heeft aanzienlijk deel van de beroepsbevolking een flexcontract. Heel wat huishoudens hebben nauwelijks een financiële buffer om onverwachte tegenvallers op te vangen. Door middel van dit actieplan willen we deze huishoudens, waarbij schuldenproblematiek dreigt of al is ontstaan signaleren, informeren en ondersteunen.

Doorlopen traject

Aan het opstellen van dit actieplan is een zorgvuldig traject voorafgegaan. Naar aanleiding van de bestuurlijke wens om tot een nieuw actieplan te komen heeft adviesbureau BDO in opdracht van de gemeente een armoedescan gedaan in Papendrecht. De inzichten daaruit, alsmede die vanuit de recent verschenen minimaffectrapportage van de SDD, zijn meegenomen in het opstellen van het actieplan. Vanuit de werkgroep armoede is in een vroeg stadium meegedacht en ook is er een netwerkbijeenkomst georganiseerd waarbij zo'n veertig partners nadachten over mogelijke acties voor de komende periode.

Resultaat

In de bijlage vindt u het resultaat: het actieplan Armoede en schuldenproblematiek (2022-2025). De opgenomen speerpunten beogen een meervoudige aanpak. In lijn met het Kompas Sociaal Domein

richten we ons op preventief werken door gerichte informatievoorziening en het vroeg signaleren van problemen. We bieden passende ondersteuning die zo licht als mogelijk en zo zwaar als noodzakelijk wordt ingezet. Daarbij proberen we inwoners zoveel mogelijk in een vroeg stadium te helpen met als doel zwaardere problematiek te voorkomen. We richten ons op het naar vermogen meedoen van alle inwoners in Papendrecht.

Vervolg

Met de genoemde acties gaan we als gemeente, samen met de betrokken partners, de komende periode aan de slag. Het actieplan blijft een dynamisch document: op basis van de actualiteit kunnen ook andere acties worden ingezet die gericht zijn op het verwezenlijken van de doelen. We houden u van de voortgang op de hoogte door middel van de voortgangsberichten van het Kompas Sociaal Domein.

Voor meer informatie verwijzen we u naar het bijgevoegde actieplan.

Hoogachtend,
Burgemeester en wethouder van Papendrecht,

de secretaris,

J.M. Ansems MSc

de waarnemend burgemeester,

mr. drs. A.M.M. Jetten

Papendrecht

Leergeld

SchuldHulp
Maatje

WOON
KRACHT
10

Sociale Dienst
Drechtsteden

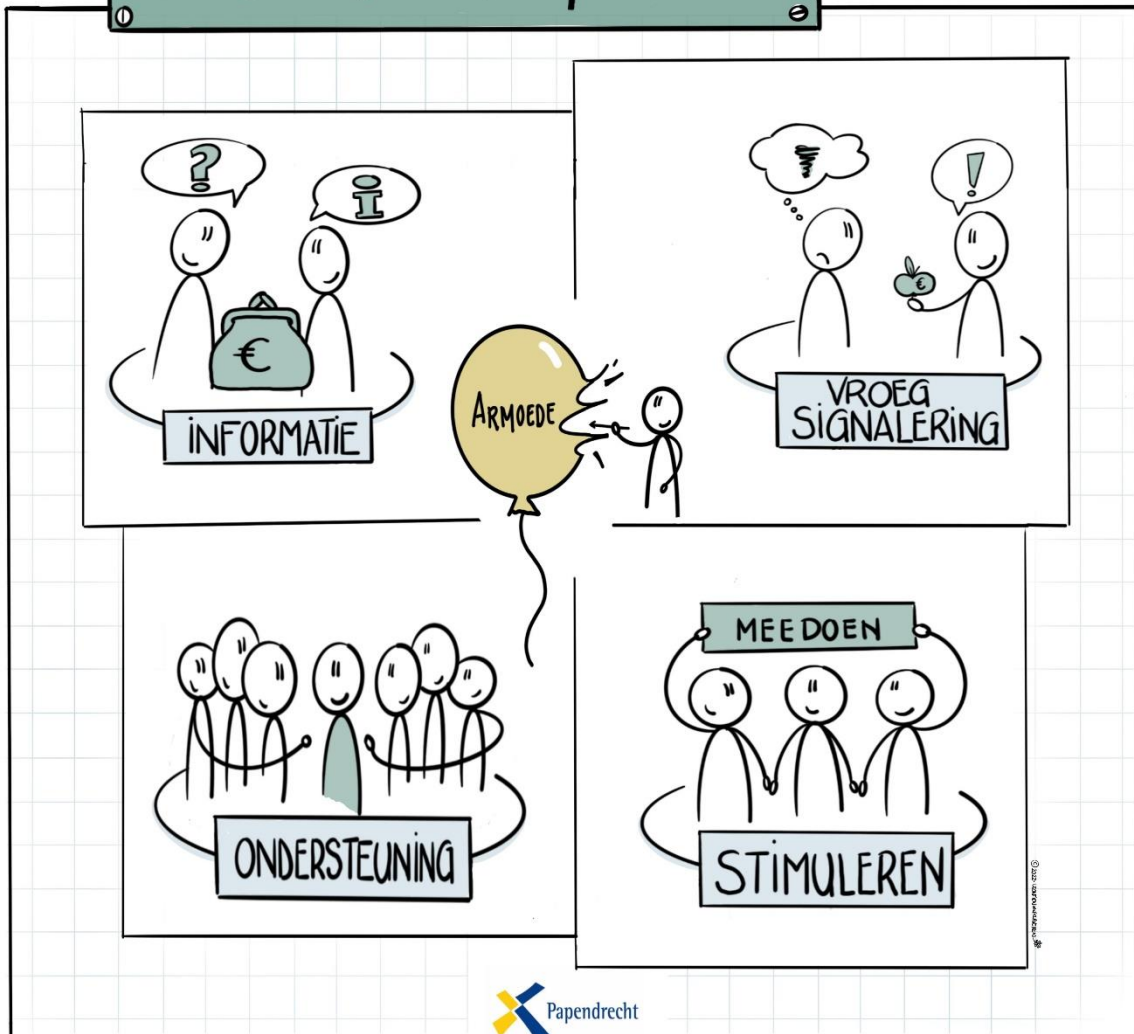
Clientenraad
Regio
Drechtsteden

VOEDSELBANKEN.NL
Papendrecht

ACTIEPLAN 2022-2025 armoede & schuldenproblematiek

Actieplan armoede & schuldenproblematiek Papendrecht 2022-2025

Werkgroep armoede Papendrecht

Van 2017 tot en met 2021 werkte de gemeente Papendrecht via de actieagenda Gezinnen en kinderen in armoede aan de speerpunten 'versterken van vroegsignalering', 'voorlichting en informatie', 'laagdrempelige ondersteuning' en 'versterken van samenwerking'. De actieagenda leidde tot concrete interventies, zoals beschreven in de evaluatie. De impactvolle samenwerking voor deze kwetsbare doelgroep vroeg om een vergelijkbaar vervolg en de effecten van de coronacrisis op de doelgroep minimahuishoudens gaven een extra aanleiding en mogelijkheid om aan het einde van de looptijd in 2021 vanuit beschikbare coronamiddelen te komen tot een nieuw actieplan. Adviesbureau BDO heeft in opdracht van de gemeente daarom een armoedescan gedaan in Papendrecht. Ook is er een netwerkbijeenkomst georganiseerd waarbij zo'n veertig partners nadachten over mogelijke acties voor de komende periode.

Financiële problematiek Papendrecht

Zo'n 1300 meerderjarige en 400 minderjarige inwoners in Papendrecht leven in een situatie van armoede.¹ De coronacrisis heeft impact (gehad) op de inkomenssituatie van veel huishoudens, ook in Papendrecht. Hoewel een grote toename van hulpvragen voorsnog uit is gebleven, zien we wel de gevolgen bij onder andere flexwerkers, ZZP'ers en jongeren. Het aantal werkloosheidsuitkeringen fluctueerde in Papendrecht sterk. Het aantal bijstandsuitkeringen steeg in Papendrecht van 431 (maart 2020) tot 478 (december 2021). Hoewel de krappe arbeidsmarkt zorgt voor een demping van de effecten zullen schommelingen ook bij nieuwe coronagolven gaan voorkomen. Een golf aan schuldenproblematiek is niet ondenkbaar, mede gezien het feit dat het Rijk coronasteunmaatregelen heeft afgebouwd terwijl maatregelen noodzakelijk blijven. Daarbij legt de coronacrisis pijnlijke structuurproblemen bloot. Een aanzienlijk deel van de beroepsbevolking heeft een flexcontract. Heel wat huishoudens hebben nauwelijks een financiële buffer om onverwachte tegenvallers op te vangen.

Vanuit de armoedescan van BDO komen enkele aanbevelingen naar voren. Over het algemeen zitten inwoners uit Papendrecht langer in de bijstand dan in vergelijkbare gemeenten. Om de uitstroom uit de bijstand te stimuleren is een focus op toeleiding naar werk en educatie van belang. BDO concludeert daarnaast dat Papendrecht gemiddeld meer eenoudergezinnen kent (8% versus 6,7% vergelijkbare gemeenten) Deze gezinnen zijn op het vlak van financiën vaak kwetsbaarder.

De problemen die in de coronacrisis uitvergroot naar voren komen zijn vooral ook structuurproblemen die alles te maken hebben met het ontbreken van kansgelijkheid op jonge leeftijd. Geldproblemen leiden tot stress en gezondheidsproblemen. Bij minimahuishoudens is voor kinderen en volwassenen vaak minder mogelijk op het gebied van ontspanning en persoonlijke ontwikkeling (zie o.a. de Minimaffectrapportage SDD 2021), met (leer-)achterstanden en sociaal isolement tot gevolg. Door armoede en schulden kan een neerwaartse spiraal ontstaan.

Gezamenlijke aanpak Papendrecht

Door middel van dit actieplan willen we impact maken op allerlei leefgebieden van de doelgroep. Bij de werkgroep armoede in Papendrecht worden de volgende kernpartners betrokken: Voedselbank Papendrecht, Stichting Leergeld Drechtsteden, Stichting Present Papendrecht, Cliëntenraad Drechtsteden, Sociale Dienst Drechtsteden, Gemeente Papendrecht, Support Jongerenwerk, Sterk Papendrecht, Schuldhulpmaatje Papendrecht, Sociaal Fonds Papendrecht, Overleg Kerken Papendrecht en Woonkracht10. Het blijkt dat de werkgroepoverleggen zorgen voor uitwisseling van

¹ BDO baseert deze cijfers op integraal inkomens- en vermogensonderzoek van het CBS, waarbij gegevens van de belastingdienst, DUO, UWV en basisregistratie personen gecombineerd worden.

ideeën en het opzetten van nieuwe initiatieven. Tegelijk werken deze organisaties outreachend naar andere lokale partijen in Papendrecht die vindplaatsen van schuldenproblematiek zijn.

We hebben voor vier speerpunten gekozen. Verderop in het document vindt u de toelichting hierop en de (verwachte) verdeling van budget. Per jaar is een werkbudget van €100.000,- beschikbaar, waarvan €20.000,- structureel beschikbaar is en €80.000,- incidenteel beschikbaar is gemaakt vanuit de coronamiddelen. In lijn met het Kompas Sociaal Domein richten we ons op preventief werken door gerichte informatievoorziening en het vroeg signaleren van problemen. We bieden passende ondersteuning die zo licht als mogelijk en zo zwaar als noodzakelijk wordt ingezet. Daarbij proberen we inwoners zoveel mogelijk in een vroeg stadium te helpen met als doel zwaardere problematiek te voorkomen. We richten ons op het naar vermogen meedoen van alle inwoners in Papendrecht.

Met de acties die staan genoemd gaan we aan de slag. Het actieplan blijft een dynamisch document: op basis van actualiteit of nieuwe inzichten kunnen we ook andere acties inzetten. We sturen als werkgroep vooral bij door middel van onderlinge afstemming met elkaar en andere organisaties in Papendrecht. Het effect van acties is, mede door AVG-wetgeving, niet altijd in getallen te vatten. Sommige interventies, met name rondom het 'samen signaleren', zijn opgenomen in subsidieafspraken. Specifieke databronnen staan vermeld bij de verschillende speerpunten.

1. Gericht informeren
We willen dat zowel jongeren als volwassen inzicht krijgen in en zich bewust worden van hun keuzes op het vlak van geldzaken. Dat heeft namelijk een preventie werking: ons doel is dat inwoners financieel niet in de problemen raken of financiële risico's sneller zullen herkennen. Dit kan door vooral op jonge leeftijd voorlichting over geldzaken te geven. Ook op latere leeftijd krijgen inwoners te maken met veranderingen die van invloed zijn op hun geldzaken. We willen daarom in onze informatie over geldzaken aansluiten bij de zogenoemde life-events zoals 18-jaar worden, het krijgen van kinderen, enzovoorts. Aandachtspunten bij dit speerpunt zijn dat het vaak niet mogelijk is om erachter te komen wat het effect is van het gericht informeren en dat elke doelgroep een ander benaderwijze vraagt. Beschikbaar werkbudget voor dit speerpunt is: € 15.000,-
<i>Waar staan we nu?</i> We hebben ons in 2020 aangesloten bij de Geldfittest. Door deze test krijg men anoniem en gratis advies over ondersteuningsmogelijkheden in Papendrecht. Sinds 2021 versturen we verjaardagskaarten aan 18-jarigen, Hierin verwijzen we naar onze lokale pagina op de Kwikstartapp.
<i>Wat gaan we doen?</i> • Het continueren en updaten van de verjaardagskaart voor 18-jarigen en de Kwikstartapp. • Geldfit beter bekend maken in Papendrecht, door aandacht in onze communicatie voor de Geldfittest. We streven naar 1.000 bezoekers per jaar. • In samenwerking met het consultatiebureau onderzoeken hoe we passende informatie kunnen meegeven aan gezinnen over het omgaan met financiën; • Het aanbieden van een lespakket over geldzaken aan scholen in Papendrecht; • Zoeken naar mogelijkheden om via cultuur(educatie) het onderwerp van armoede breder bekend en bespreekbaar te maken;
<i>Waar sturen we op?</i> • Resultaten interventies gericht informeren • Cijfers bereik Geldfittest • <i>Indien mogelijk: cijfers gebruik Kwikstartapp [nu nog niet beschikbaar]</i>

2. Samen signaleren

We willen geldproblemen zo vroeg mogelijk signaleren. Dit willen we om te voorkomen dat mensen te lang in zo een situatie blijven zitten en er zwaardere financiële problemen ontstaan. De wettelijke taak vroegsignalering van schulden geeft ons de mogelijkheid om naar aanleiding van betalingsachterstanden inwoners te benaderen. Verder willen we vindplaatsen waar financiële problemen kan worden gesignaleerd in beeld krijgen en hen over deze problematiek informeren. Aandachtspunt bij dit speerpunt is de persoonlijke levenssfeer van inwoners en de bijbehorende privacywetgeving waarmee rekening gehouden dient te worden. Beschikbaar werkbudget voor dit speerpunt is: € 35.000,-. Hieruit wordt de inzet op de wettelijke taak vroegsignalering schulden van betaald.

Waar staan we nu?

We benaderen sinds 2021 inwoners met signalen van een betalingsachterstand. Ook zetten we al meerdere jaren in op het voorkomen van huisuitzettingen (in 2019, 2020 en 2021 hadden we daardoor 0 huisuitzettingen met als oorzaak een betalingsachterstand).

Wat gaan we doen?

- Tijdelijke inzet van een coördinator armoede en schulden bij Sterk Papendrecht voor het oppakken van de wettelijke taak vroegsignalering van betalingsachterstanden. We zetten in op een respons van één derde door een passende, persoonlijke benadering;
- Het voorkomen van huisuitzettingen door betalingsachterstanden, door het voortzetten van de samenwerking in het convenant preventie huisuitzettingen
- Het organiseren van netwerkbijeenkomsten over het thema armoede en schulden;
- Het stimuleren en informeren van een signalerend netwerk in Papendrecht, zoals het onderwijs, zorginstellingen, bedrijven, sportverenigingen, buurthuizen, enzovoorts.
- In samenwerking met buurthuizen tussentijds een dorpsgesprek organiseren over armoede, isolement, samen meedoen en het omzien naar elkaar.

Waar sturen we op?

- Resultaten vroegsignalering betalingsachterstanden
- Resultaten inzet convenant preventie huisuitzetting
- Aantal bereikte partners in het kader van versterken signalerend netwerk

3. Ondersteuningsaanbod verbeteren

We willen dat gezinnen die te maken hebben met financiële problematiek goede ondersteuning krijgen. Met onze minimaregelingen, hulp bij de administratie en een financieel inlooppreekuur is de basis op orde. Tegelijk staan we open voor verbetering. Dat is onze insteek bij de regionale herijking van het minimabeleid, bij het werken aan de schuldhulprouwe en ook bij lokale initiatieven. We willen nieuwe interventies die van meerwaarde zijn voor onze doelgroep stimuleren. Aandachtspunt bij dit speerpunt is energiearmoede. Lokaal kunnen we energiebesparing in minimahuishoudens stimuleren. Een structurele aanpak moet van een bovenlokaal niveau komen. Een ander aandachtspunt is het gebruik van minimaregelingen. In de minimaffectrapportage 2021 wordt door het Nibud geadviseerd het gebruik daarvan te stimuleren. Beschikbaar werkbudget voor dit speerpunt is: € 35.000,-. Hieruit worden ook subsidies aan de Voedselbank, het Algemeen Sociaal Fonds Papendrecht en Schuldhulpmaatje betaald).

Waar staan we nu?

We hebben gewerkt aan een stevige schuldhulprouwe, waarbij vooral aandacht is geweest voor het onderdeel vroegsignalering. Stichting Leergeld is bij sportverenigingen en scholen onder de aandacht gebracht. En er zijn jaarlijkse acties opgezet zoals gratis toegang tot de Stuif, vakantietasjes voor kinderen uit minimahuishoudens en hulp bij belastingaangifte.

Papendrecht

Leergeld

SchuldHulp
MaatjeWOON
KRACHT
10Clientenraad
Regio
DrechtstedenSociale Dienst
Drechtsteden

support.

VOEDSELBANKEN.NL
Papendrecht**Wat gaan we doen?**

- Het continueren van succesvolle interventies zoals budgetcoaching bij Stapje Fitter, hulp bij belastingaangifte en een regelarm maatwerkbudget;
- Minimahuishoudens ondersteunen in het verduurzamen van (eigen) woningen. Dit doen we in samenwerking met het Regionaal Energieloket.
- Een begeleidingstraject (nazorgtraject) opzetten bij Schuldhulpmaatje. Dit betreft coaching na afloop van een schuldhulptraject om terugval te voorkomen;
- Interventies van derde partijen voor minimahuishoudens stimuleren, als die een aanvulling zijn op ons huidige ondersteuningsaanbod. Dit zijn bijvoorbeeld het uitbreiden van Quiet Drechtsteden naar Papendrecht (een ondernemersnetwerk tegen armoede) en het organiseren van Hulp Portraits (minimahuishoudens krijgen een professionele portretfoto).
- Het beter bekend maken van onze minimaregelingen onder inwoners en organisaties;
- Onderzoek laten doen naar de klantreis van inwoners met financiële problemen;

Waar sturen we op?

- Resultaten van bestaande en nieuwe interventies
- Beschikbare data over gebruik minimaregelingen SDD
- *Indien mogelijk: Instroom recidive in schuldhulpverlening*

4. Meedoen stimuleren

We willen dat iedereen in Papendrecht naar vermogen kan meedoen, ook de groep minimahuishoudens. Dat betekent dat we financiële drempels zoveel mogelijk willen wegnemen. We richten ons zowel op het meedoen in opleiding en werk als in de vrije tijd via sport en cultuur. Door opleiding en werk kunnen inwoners zichzelf ontwikkelen en financieel steviger in de schoenen komen te staan. Maar soms kunnen ontspannende activiteiten ook de weg zijn naar meer participatie op het gebied van (vrijwilligers)werk.

Aandachtspunt: Succesvolle interventies op dit vlak vragen vaak een flinke investering aan de voorkant. Daardoor is onderzoek over het effect vooraf wenselijk is.

Beschikbaar werkbudget voor dit speerpunt is: € 15.000,-

Waar staan we nu?

Er zijn social meetings georganiseerd, waarbij deelnemers coaching kregen, gericht op ontwikkeling en participatie. Verder is er op dit thema inzet vanuit volwasseneducatie en participatieplekken. De Sociale Dienst Drechtsteden is op dit thema de eerste aangewezen partij. Vanuit dit actieplan kunnen we hier aanvullend op inzetten.

Wat gaan we doen?

- Starten met een pilot waarin we een gratis mbo-opleidingsjaar aanbieden voor mensen in een uitkeringssituatie. We zoeken de verbinding met regiogemeenten die hier al ervaring mee hebben opgebouwd;
- Ondersteunen van mensen die digitaal minder vaardig of anderszins laaggeletterd zijn. Dit kan door meer de verbinding te zoeken met volwasseneducatie (vanaf 2022 zit bij het educatieaanbod ook de training 'omgaan met geld');
- Onderzoek doen naar de toepasbaarheid van 'een schuldenvrije start' voor jongeren;
- In regionaal verband onderzoeken we de mogelijkheid tot een volwassenfonds sport/cultuur.

Waar sturen we op?

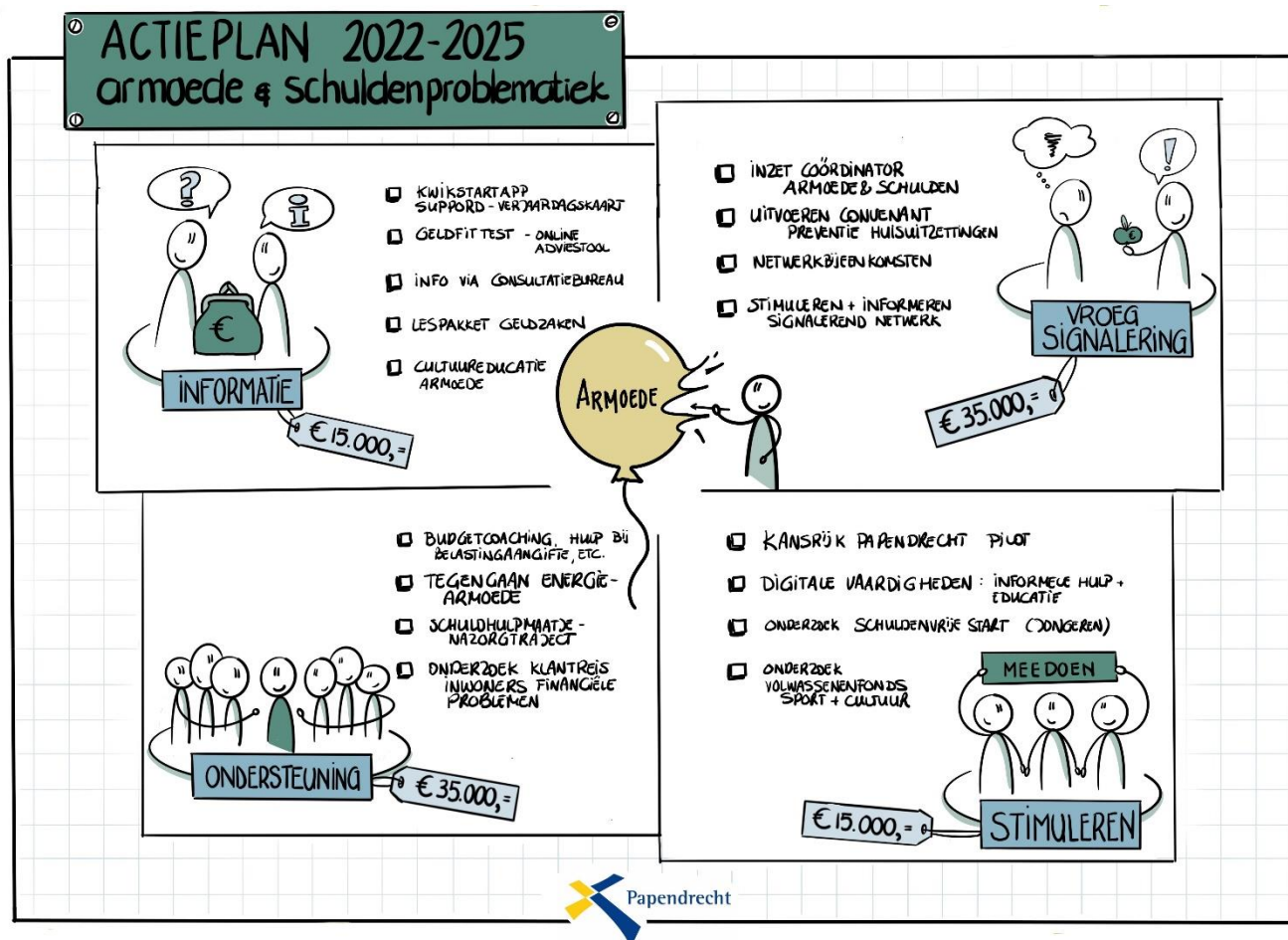
- Resultaten interventies en/of op te starten pilot(s)

Bijlage 1: Opbrengst tafelsessies netwerkbijeenkomst 20 september 2021

Ondersteuning kinderen/jongeren	Ondersteuning volwassenen	Schuldhulproute: vroegsignalering	Schuldhulproute: nazorg
Ik hoor erbij! <i>Idee:</i> Hoe in gesprek te gaan met ouders en kinderen? D.m.v. een infosheet. <i>Wie/wat nodig:</i> modelfiguren, buddy's voor jong en oud -> van alle leeftijden <i>Wanneer succes:</i> Infosheet is bekend bij alle partijen. Het heeft een blijvend resultaat <i>Vervolgacties:</i> Verbinding leggen met o.a.: Consultatiebureaus, Kinderboerderij, Speeltuinen <i>Overig:</i> in verbinding zijn met sportclubs, bibliotheek enz.	Communicatie verbeteren <i>Idee:</i> Netwerk opbouwen en onderhouden. <i>Wie/wat nodig:</i> Vluchtelingenwerk, kerk, sportclubs, buurtverenigingen, enz. <i>Wanneer succes:</i> Als je schulden kan voorkomen. <i>Vervolgacties:</i> Blijven uitbouwen netwerk! <i>Overig:</i> Meer gebruik lokale media, inzet wijkplatforms, let op talent i.p.v. diploma's, re-integratie door leerwerkbanen, inzet op extra opleiding, klantreis in beeld enz.	Vroegsignalering versterken <i>Meerdere ideeën:</i> - Meer voorlichting op scholen/docenten - Meer inzet ervaringsdeskundigen - Elkaar vroeg informeren - Samen opkopen - Meer buurthuizen - Meer jongerenlocaties - Samenwerken met huisartsen/welzijn/crèches <i>Wie/wat nodig:</i> Escalatieladder, open en herkenbaar aanwezig zijn, samen opkopen <i>Overig:</i> Aandachtspunt is AVG. Vraag: hoe maak je problematiek bespreekbaar?	Sluitende ketenaanpak nazorg <i>Idee:</i> Warme overdacht en integrale samenwerking (driehoek) <i>Wie/wat nodig:</i> regiehouder, eigen netwerk (sociaal), ondersteuningsnetwerk <i>Wanneer succes:</i> Bij geen terugval en bij het maken van een vervolgstap (opleiding/werk) <i>Wie/wat nodig:</i> welke partijen zijn er, wie doet wat? <i>Overig:</i> frequentie nazorg omhoog, andere naam voor nazorg, een huisbezoek, overleg met bewindvoerder, let op taalgebruik

Bijlage 2: Visuele weergave speerpunten actieplan

Resultaten actieagenda Gezinnen en kinderen in armoede – inleiding

Via actieagenda Gezinnen en kinderen in armoede (2017-2021) werkte de gemeente, samen met maatschappelijke partners, aan vier speerpunten om armoede in gezinnen te bestrijden. In dit document vindt u de resultaten. Hieronder wordt eerst per speerpunt aangegeven wat er is geleerd. Zowel de resultaten als de lessen worden meegenomen in het opstellen van en werken met een nieuwe actieplan tegen armoede en schuldenproblematiek.

Speerpunt 1: Versterken vroegsignalering: Acties die onder dit speerpunt vallen waren onder meer het uitnodigen van uitkeringsgerechtigden met een betalingsachterstand en inzet via het convenant huisuitzettingen. Door de inzet via het convenant zijn veel huisuitzettingen op basis van een huurachterstand voorkomen. Het aantal acties bij dit speerpunt bleef verder beperkt vanwege privacywetgeving. De wijziging van de Wet Gemeentelijke Schuldhulpverlening in 2021 maakte vroegsignalering op basis van betalingsachterstanden mogelijk. Vooralsnog is het aantal signalen dat hierdoor werd ontvangen laag.

Speerpunt 2: Voorlichting en informatie: Acties die onder dit speerpunt vallen waren onder meer het sturen van een verjaardagskaart voor 18-jarigen, de Geldfittest en het positioneren van St Leergeld. Het lokale en regionale aanbod blijkt zowel bij professionals als inwoners niet altijd voldoende bekend. Hoewel resultaten lastig te meten zijn blijft het belangrijk om voorlichting over geldzaken en informatie over het hulpaanbod te geven en dit indien mogelijk te koppelen aan life events.

Speerpunt 3: Laagdrempelige ondersteuning: Acties die onder dit speerpunt vallen waren onder meer hulp bij belastingaangifte, vakantietasjes en deelname aan de Stuif voor kinderen uit minimagezinnen en social meetings voor persoonlijke en sociale ontwikkeling. Deze acties werden over het algemeen goed gebruikt of bezocht. Of de acties leidden tot het doel van duurzame participatie is lastig te bepalen, en is een aandachtspunt in het zoeken naar mogelijkheden om de doelgroep beter te ondersteunen.

Speerpunt 4: Versterken samenwerking: Acties die onder dit speerpunt vallen waren onder meer de netwerkbijeenkomsten uit 2018 en 2021. De sessies met de kerngroep bleken daarnaast een vruchtbare bodem voor kennisuitwisseling en samenwerking, het ophalen van actuele dilemma's (waaronder het monitoren van de effecten van corona) en het initiëren van nieuwe acties. Het betrekken van andere partners (met een signalerende functie) blijft een kansrijke en belangrijke opgave.

Resultaten actieagenda Gezinnen en kinderen in armoede - 2018

Slechts **5** huisuitzettingen o.b.v. convenant

Met het convenant preventie huisuitzettingen zijn 32 van de 37 geplande huisuitzettingen op basis van huurachterstanden voorkomen. Van de overige 5 waren er al 4 bewoners niet meer woonachtig op het adres en is 1 inwoner toegeleid naar Leger Des Heils.

Gratis Stuifweek voor **89** kinderen

Sportcentrum Papendrecht, Wasko en J&JW organiseren in de herfstvakantie een stuif voor alle kids van 6-12 jaar. Kinderen die bekend zijn bij Stichting Leergeld, krijgen gratis toegang. 89 van de 180 kinderen hebben deelgenomen.

78 bijstandsgerechtigden krijgen oproep SDD

In 2018 zijn er 350 inwoners uit Papendrecht met een betalingsachterstand op de zorgverzekering. Daarvan zijn 78 bijstandsgerechtigden die benaderd zijn door de SDD voor een gesprek. Hiervan was zo'n 35% bekend bij schuldhulpverlening.

35 statushouders op financieel spreekuur

Van de circa 200 statushouders in Papendrecht komen 35 regelmatig op het financieel spreekuur van Sterk Papendrecht

Inzet bekendheid Sterk Papendrecht

Inzet zodat Sterk Papendrecht, ook bij inwoners in armoede of schulden, bekend is als centraal punt voor alle inwoners.

Belastingaangifte **110** inwoners

Ondersteuning door drie getrainde vrijwilligers van Sterk Papendrecht. Via de gemeente worden bijstandsgerechtigden aangeschreven en uitgenodigd. Indien er meer vragen zijn, komt er een vervolgspraak met de sociaal raadvrouw.

Netwerkmeeing met **21** organisaties

De interactieve netwerkbijeenkomst (professionals en vrijwilligers) in maart 2018 heeft gezorgd voor ontmoeting en verbinding tussen informele en formele zorgorganisaties. In speeddates maken ze concrete afspraken voor samenwerking. Er namen 48 mensen deel.

Resultaten actieagenda Gezinnen en kinderen in armoede - 2019

Start aanpak Kansvol Vooruit

De pilot voorzag in een slagvaardige, effectieve en efficiënte aanpak voor jongeren tussen de 16 en 27 jaar, waaronder het signaleren en aanpakken van schulden. De pilot is in 2020 geëvalueerd en geïntegreerd in de reguliere aanpak van Support.

Belastingaangifte

125 inwoners

Hulp bij het invullen van de inkomstenbelasting en aanvragen van toeslagen door Sterk Papendrecht

Gratis Stuifweek voor

100 kinderen

Gratis deelname van kinderen van minima aan de Stuif in de Herfstweek i.s.m. het Sportcentrum, Support en Leergeld.

894 vragen Sociaal Raadslieden

Het bereik van Sterk Papendrecht is verbeterd. Zo steeg het aantal hulpvragen bij het Bureau Sociaal Raadslieden naar 894 (t.o.v. 863 in 2018). De financiële cafés werden omgezet naar inloopspreekuren die beter aansloten bij de behoeften van hulpvragers.

0 huisuitzettingen

o.b.v. convenant

Door de inzet van Woonkracht10, Sterk Papendrecht, SDD en DG&J vonden er geen huisuitzettingen plaats op basis van huurachterstanden.

Spiegelgesprekken met de doelgroep

Om input op te halen zijn er spiegelgesprekken georganiseerd met de doelgroep zelf over de problematiek.

18 inwoners namen deel aan social meetings

Er zijn een drietal 'social meetings' georganiseerd op de Volksuniversiteit voor minima, gericht op persoonlijke en sociale ontwikkeling in samenwerking met verschillende maatschappelijke partners. De meetings leidden niet tot het gewenste resultaat van duurzame participatie.

85 vakantietasjes voor kinderen

Via de kerken, i.s.m. St. Leergeld en de Voedselbank, zijn er vakantietasjes uitgedeeld aan kinderen die, om financiële redenen, niet op vakantie kunnen.

Kinderkamers opknappen

Stichting Present startte een actie gestart waarbij het opknappen van kinderkamers centraal staat, maar dit leidde niet tot het gewenste resultaat.

Resultaten actieagenda Gezinnen en kinderen in armoede - 2020

Monitoren effecten coronacrisis op kinderen en gezinnen in armoede

In het jaar 2020 werd ook de uitvoering van de actieagenda gestempeld door de coronawerkelijkheid. Organisaties als Sterk Papendrecht en de SDD waren minder bereikbaar vanwege het wegvallen van het inloopsprek uur. Nieuwe acties waren lastig te realiseren. Er is met name (voorbereidende) inzet geweest voor de nieuwe Wet Gemeentelijke Schuldhulpverlening. Er werd daarnaast in gesprekken gemonitord of en hoe corona impact had op gezinnen en kinderen in armoede.

NB. Op deze pagina zijn enkele meerjarige actiepunten opgenomen

200 vakantietasjes voor kinderen

Via de kerken zijn er opnieuw vakantietasjes uitgedeeld aan kinderen die, om financiële redenen, niet op vakantie kunnen.

Aansluiting bij Geldfit en Geldfit Zakelijk

De gemeente is aangesloten bij het platform Geldfit. De online test van Geldfit helpt inwoners om geldzaken fit te houden, of ze fit te krijgen. De test is gratis en anoniem in te vullen, waarna men tips of een doorverwijzing krijgt. We zetten de tool in om mensen of ondernemers met geldzorgen tijdig te helpen en waar nodig door te verwijzen naar de juiste organisatie.

Gratis Stuifweek voor 87 kinderen

Gratis deelname van kinderen van minima aan de Stuif in de Herfstweek i.s.m. het Sportcentrum, Suppod en Leergeld.

0 huisuitzettingen o.b.v. convenant

Door de inzet van Woonkracht10, Sterk Papendrecht, SDD en DG&J vonden er geen huisuitzettingen plaats op basis van huurachterstanden.

8.000 mondkapjes voor Voedselbank

Aangezien mondkapjes verplicht werden gesteld vanwege de coronacrisis zijn mondkapjes ter beschikking gesteld aan de Voedselbank. Deze zijn uitgedeeld aan de inwoners uit minimahuishoudens die van de Voedselbank afhankelijk zijn.

Versterken positie Stichting Leergeld
Meerjarige inzet op het versterken van de positie van St. Leergeld, in de samenwerking met o.a. Sterk Papendrecht en de bekendheid bij scholen.

Gebruik van Puur Papendrecht
Meerjarige inzet op het beter gebruik maken van Puur Papendrecht door leden van de werkgroep actieagenda armoede.

Resultaten actieagenda Gezinnen en kinderen in armoede – 2021*

NB. Over 2021 zijn nog geen definitieve cijfers bekend over huisuitzettingen/hulpvragen Sociaal Raadslieden.

Start uitvoering vroegsignalering van schulden op basis van betalingsachterstanden –

Na een grondig voorbereidingstraject is het proces vroegsignalering schulden op basis van betalingsachterstanden van start gegaan. Daarmee beogen we problematische schulden te voorkomen en waar nodig inwoners te ondersteunen richting een financieel gezonde situatie. Dit gebeurt in samenwerking met de SDD en Sterk Papendrecht. Het aantal ontvangen signalen bleek in 2021 laag, slechts enkele signalen per maand van inwoners die nog niet in beeld waren bij de SDD. De verwachting is dat dit aantal in de toekomst zal stijgen als meer convenantpartners zich melden.

Aandacht voor menstruatiearmoede

Met de VO-scholen en met Bij Bosshardt is contact geweest over menstruatiearmoede. Er bleken geen directe signalen te zijn die om actie vroegen. Dit thema blijft onderwerp van gesprek.

Alle 18-jarigen een verjaardagskaart

Per december werd een start gemaakt met het verzenden van een verjaardagskaart naar alle jongeren in Papendrecht die 18 jaar worden. Bijgevoegd is een brief van de burgemeester en een USB met nuttige informatie over onder andere geldzaken en gezondheid. Ook wordt er verwezen naar de app Kwikstart. Op deze app, een checklist voor jongeren die 18 worden, heeft de gemeente sinds dit jaar een lokale pagina.

40 deelnemers netwerkbijeenkomst

Op 20 september vond er een netwerkbijeenkomst plaats in het Sportcentrum. Er werd nagedacht over armoede en schuldenproblematiek en ideeën en acties uitgewerkt voor het vervolg van de huidige actieagenda. In 2022 is een vervolg van de bijeenkomst gepland.

647 bezoekers van Geldfittest (op 28-12)

De Geldfittest is in Papendrecht d.m.v. twee communicatiecampagnes in het voorjaar en het najaar gepromoot.

200 vakantietasjes voor kinderen

Via de kerken zijn er opnieuw ongeveer 200 vakantietasjes uitgedeeld aan kinderen die, om financiële redenen, niet op vakantie kunnen.

Hulp aan ongeveer 120 inwoners bij belastingaangifte

Hulp bij invullen van inkomstenbelasting en aanvragen van toeslagen door Sterk Papendrecht

2 keer Stuif voor kinderen minima

Gratis deelname van kinderen van minima aan de Summer Stuif en aan de Stuif in de Herfstweek, i.s.m. het Vitaliteitsakkoord.

23 december 2021

RAPPORTAGE

Armoede in Papendrecht

Onderzoek en analyse naar de doelgroep

Advisory B.V.

Inhoudsopgave

1. Armoede in context	3
1.1. Aanpak analyse	3
1.2. Duiding armoede	3
1.3. Kwalitatieve trends en ontwikkelingen	4
1.3.1. Armoede in coronatijd	4
1.3.2. Schuldpreventie	5
2. Armoede Papendrecht in cijfers	6
2.1. Inwoners onder de lage-inkomensgrens	6
2.1.1. Opvallendheden aan het aantal inwoners onder de lage-inkomensgrens:	6
2.2. Kenmerken personen in armoede	7
2.2.1. Opvallendheden aan personen in armoede in Papendrecht:	9
3. Data-analyse armoedefactoren	10
3.1. Openbare bronnen en data van SDD	10
3.1.1. Werkloze beroepsbevolking	10
3.1.2. Bijstandsuitkeringen	11
3.1.3. Eenoudergezinnen	12
3.1.4. Schuldhulpverlening	12
3.1.5. Regionale minimaregelingen	13
3.1.6. Loonkostensubsidie	13
3.1.7. Opvallendheden aan armoedefactoren in Papendrecht:	14
3.2. Conclusie data analyse	14
4. Onderzoek naar effectief armoedebeleid	15
4.1. Meest effectieve maatregelen tegen armoede	15
4.2. Beleidsopties en hun effecten voor kinderen	15
4.2.1. Kinderopvang vergoeden	15
4.2.2. Voorschoolse educatie	15
4.2.3. Verkleinen achterstanden taal-, lees- en rekenvaardigheid	16
4.2.4. Gezond eten en leven	16
4.2.5. Geestelijke gezondheid kinderen.	17
4.3. Beleidsopties en hun effecten op de potentiële beroepsbevolking	17
4.3.1. Actief arbeidsmarktbeleid	17
4.3.2. Beloning parttime werken	17
4.3.3. Inzet onderwijs	17
4.4. Beleidsopties en het specifieke effect op ouderen	18
4.4.1. Specifieke zorgkosten laten declareren	18
4.5. Generiek beleid (voor de gehele bevolking)	18
4.5.1. Tegengaan van discriminatie en verbeteren sociale inclusie	18
4.5.2. Verbeteren gezondheid van mensen	19

4.5.3. Schuldpreventie	19
4.5.4. Vindplaatsen	19
4.6. Kansengelijkheid	20
4.7. Conclusie	20
5. Conclusie en aanbevelingen	21
5.1. Conclusie en aanbevelingen	21
5.2. Aanbevelingen	21
5.2.1. Eén-ouder-gezinnen en kinderen	21
5.2.2. Schuldhulpverleningstrajecten	21
5.2.3. Werk en re-integratie	21
5.2.4. 'Weet wat je niet weet'	21
5.2.5. Nadere analyse vindplaatsen	21
5.3. Nieuwe actie-agenda	22
5.4. Data-actueel houden en sturen op resultaat: KPI's	22

1. Armoede in context

Armoede is in Nederland de afgelopen jaren steeds meer als een maatschappelijk probleem erkend. Diverse studies tonen aan dat er een grote groep mensen in of rond armoede leven en dat dit ook impact heeft op het dagelijks leven van deze mensen. Er is dan ook steeds meer aandacht gekomen voor dit onderwerp en wordt ook de landelijke politiek opgepakt.

Ook in Papendrecht speelt armoede-problematiek. In opdracht van de gemeente Papendrecht voert de Sociale Dienst Drechtsteden (SDD) de minimaregelingen en de schuldhulpverlening voor onder andere de inwoners van Papendrecht uit. Om de armoede-problematiek verder aan te pakken heeft de gemeente een actie-agenda opgesteld. Met een aantal maatschappelijke organisaties heeft de gemeente Papendrecht een inhoudelijke actieagenda opgesteld en deze de afgelopen jaren uitgevoerd. De actieagenda is gericht op het lokaal tegen gaan van armoede en problematische schulden. Hiervoor zijn initiatieven genomen zoals de ondersteuning van minimagezinnen met kinderen, het versterken van vroegsignalering, vakantietasjes voor kinderen en een doorbraakbudget voor gezinnen of mensen die (acuut) in problemen komen en nergens anders een beroep op kunnen doen. Nu deze actieagenda is afgelopen, wil de gemeente samen met de maatschappelijke organisaties opnieuw doelen en prioriteiten stellen.

Vóór dat nieuwe doelen en prioriteiten worden gesteld, wil de gemeente weten wat de huidige stand van zaken van armoede in de gemeente is en wat de ontwikkelingen zijn. Dit rapport geeft op basis van beschikbare data analyses van de huidige situatie en ontwikkelingen.

Daarbij is armoede een complex probleem omdat naast een ‘formele’ definitie het ook gaat om hoe mensen het ervaren. Daarbij speelt dat er verschillende vindplaatsen zijn en het is ook niet zo dat alleen mensen met een uitkering in of rond armoede leven waardoor het lastig kan zijn om mensen met armoede eenvoudig in beeld te krijgen. Zo vraagt de SER recentelijk aandacht voor de groep ‘werkende armen’. Daarnaast is door corona de problematiek nog schrijnender geworden, daar wordt ook aandacht aan besteed.

1.1. Aanpak analyse

Dit onderzoek voor de gemeente Papendrecht zoomt eerst in op de beschikbare data. Vanuit deze beschikbare data komt naar voren hoe armoede in Papendrecht er voor staat ten opzichte van andere gemeenten en of er opvallende afwijkingen zijn wat betreft armoede.

Daarnaast worden de laatste landelijke onderzoeken op het gebied van armoede geanalyseerd en worden de belangrijkste (bewezen) beleidsmaatregelen die relevant zijn voor de gemeente Papendrecht in de bestrijding van armoede samengebracht in deze rapportage.

Als laatste worden een aantal instrumenten aangegeven om armoede tegen te gaan en om de nieuwe actieagenda uit te werken. Tevens geven we een advies over het monitoren van armoede om toekomstige beleidskeuzes te ondersteunen.

De afgelopen jaren is er veel onderzoek gedaan naar armoede in Nederland, het is een groot onderwerp en in coronatijd nog relevanter en urgenter geworden. Daarom zijn de gevolgen van de coronacrisis, waar mogelijk, meegenomen.

1.2. Duiding armoede

Armoede kan op verschillende manieren worden gedefinieerd. De effecten van armoede zijn divers en worden op verschillende manieren door mensen ervaren. In dit rapport worden de verschillende maatregelen om armoede te verminderen of te voorkomen, zoals voortkomt uit de literatuur, besproken. De afgelopen jaren is er veel aandacht geweest voor armoede. Onder andere het CBS, het SCP en de VNG onderzoeken de verschillende maatregelen tegen armoede. Daarnaast is er onderzoek gedaan naar de gevolgen van de coronacrisis door de *werkgroep sociale impact van de coronacrisis*¹.

In het rapport van het CBS is, in lijn met de definitie van inkomens- en vermogensarmoede, een financiële maatstaf gekozen. Iemand is volgens deze definitie arm wanneer aan onderstaande twee voorwaarden is voldaan (Van den Brakel and Otten, 2019):

¹ <https://vng.nl/sites/default/files/2020-05/eindverslag-werkgroep-sociale-impact-coronacrisis.pdf>

1. Het besteedbaar jaarinkomen exclusief huurtoeslag ligt onder de lage-inkomensgrens. Hierbij wordt het besteedbaar inkomen gestandaardiseerd, zodat het vergelijkbaar is met de koopkracht van een alleenstaande zonder kinderen. De lage-inkomensgrens is een vast koopkrachtbedrag, namelijk de bijstandsuitkering van een alleenstaande en gecorrigeerd voor inflatie. Daarmee is de lage-inkomensgrens vergelijkbaar over de tijd, want onafhankelijk van beleidskeuzes.

2. Het liquide (vrij opneembare) vermogen (stand op 1 januari) ligt onder het vermogensplafond. Hierbij is het liquide vermogen het vermogen exclusief de waarde van het eigen huis, de hypotheekschuld, ondernemingsvermogen en aanmerkelijk belang. Analooq aan het besteedbaar inkomen wordt ook het liquide vermogen gestandaardiseerd. Verder is het vermogensplafond de helft van de lage-inkomensgrens, wat ongeveer gelijk is aan het maximale vrijstellingsbedrag van eigen vermogen volgens de Bijstandswetgeving. Daarmee is deze definitie van welvaartsarmoede dus nauwer dan de definitie van inkomensarmoede. Daarbij zijn de inkomens- en vermogensgegevens hoofdzakelijk gebaseerd op belastinggegevens.

In onderstaande tabel zijn de bedragen wettelijk sociaal minimum uitgesplitst per groep².

Leefsituatie	Bedrag per dag	Bedrag per week	Bedrag per maand
Gehuwd / gelijkgestelden	€ 78,21	€ 391,05	€ 1.701,07
Alleenstaande van 21 jaar en ouder	€ 56,97	€ 284,85	€ 1.239,10
Alleenstaand-woningdeler van 21 jaar en ouder	€ 36,10	€ 180,50	€ 785,18
Alleenstaande van 20 jaar	€ 42,93	€ 214,65	€ 933,73
Alleenstaande van 19 jaar	€ 31,19	€ 155,95	€ 678,38
Alleenstaande van 18 jaar	€ 26,01	€ 130,05	€ 565,72

1.3. Kwalitatieve trends en ontwikkelingen

In deze paragraaf zijn de in het oog lopende trends en ontwikkelingen, zoals de invloed van de coronatijd op armoede en schuldenproblematiek en nieuwe ontwikkelingen op het gebied van schuldenaanpak, uiteengezet.

1.3.1. Armoede in coronatijd

In juni 2020 heeft het armoedefonds een onderzoek gedaan naar de eerste gevolgen van armoede in coronatijd.³ Uit dat onderzoek zijn de eerste (voorzichtige) conclusies getrokken dat als de crisis door zou blijven duren tot einde 2020 de volgende doelgroepen met name hulpbehoefstig zouden worden:

- zzp'ers;
- gezinnen;
- alleenstaande ouders met kinderen;
- alleenstaanden;
- jongeren.

Ruim 90% van de hulporganisaties betrokken bij armoede heeft aangegeven te verwachten meer mensen te moeten helpen en hebben hier ook geld voor gevraagd.

² <https://www.uvw.nl/particulieren/bedragen/detail/sociaal-minimum>

³ <https://www.armoedefonds.nl/uploads/Zelf/de-impact-van-de-coronacrisis-op-armoede-in-nederland-06-2020.4cd7f9.pdf>

Inmiddels duurt de coronacrisis voort. Er is onder andere vanuit de OCD coronamonitoring onderzoek en er is aandacht besteed vanuit een special over 'de staat van de minima' die grotendeels het geschetste beeld bevestigen van de effecten van corona.

Een onderzoek over de impact van de coronacrisis in de gemeente Papendrecht is niet bekend, maar er zijn wel een aantal andere onderzoeken uitgevoerd. Zo heeft de gemeente Amsterdam onderzoek gedaan naar de gevolgen van corona voor inwoners en gemeentelijk extra middelen vrijgemaakt in februari 2021.⁴ Het aantal mensen in de schuldhulpverlening is in de gemeente Amsterdam met 12% toegenomen. De gemeente Amsterdam verwacht dat dit de komende jaren een grillig verloop zal blijven hebben.

Stichting Armoedefonds onderzocht de hulpvragen in Zuid-Holland gedurende het begin van de coronacrisis en constateerde een stijging van 29%⁵. Daarnaast is het aantal mensen dat gebruikmaakt van de voedselbank in heel Nederland gestegen met zo'n 6% tot ruim 93.000 mensen en worden nog meer mensen van voedselhulp voorzien⁶.

1.3.2. Schuldpreventie

Andere actuele thema's zijn schuldpreventie en het voorkomen van schulden. Uit de onderzoeken over de gevolgen van de coronacrisis blijkt dat tijdens de coronacrisis het aantal aanvragen voor schuldhulpverlening is afgenomen. Omdat schuldhulpverlening een kostbare post is voor gemeenten is het interessant om juist nu in te zetten op preventie om de (verwachte) schuldengolf na de coronacrisis te voorkomen.

⁴ <https://www.amsterdam.nl/bestuur-en-organisatie/financien/statusrapport-coronacrisis/>

⁵ <https://www.omroepwest.nl/nieuws/4060544/Corona-doet-armoede-groeien-hulpvragen-al-bijna-met-een-derde-gestegen>

⁶ <https://nieuws.voedselbankennederland.nl/197233-flinke-groei-klanten-voedselbank-160-500-mensen-voorzien-van-voedselhulp>

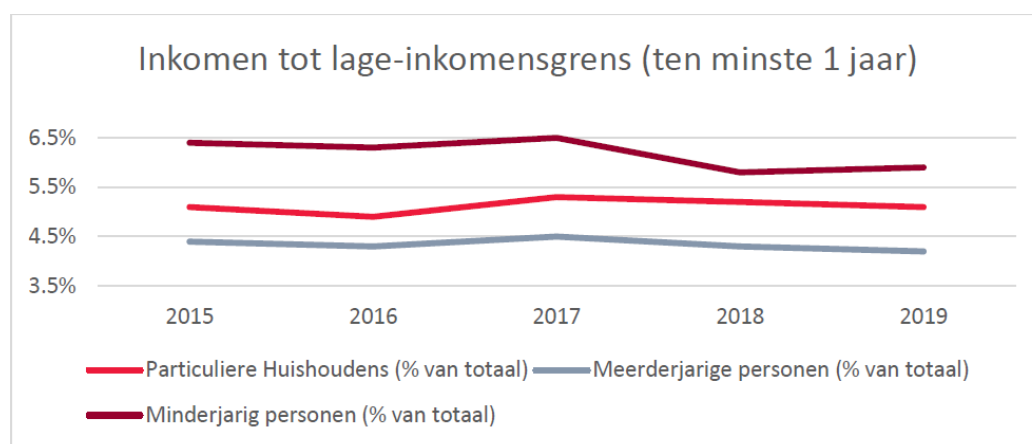
2. Armoede Papendrecht in cijfers

In dit hoofdstuk is publieke data gebruikt om inzicht te creëren in de ontwikkeling en groepen in armoede in Papendrecht. Deze data is regionaal vergeleken op basis van indeling van CBS COROP gebieden, waarin Papendrecht behoort tot Zuidoost-Zuid-Holland.⁷

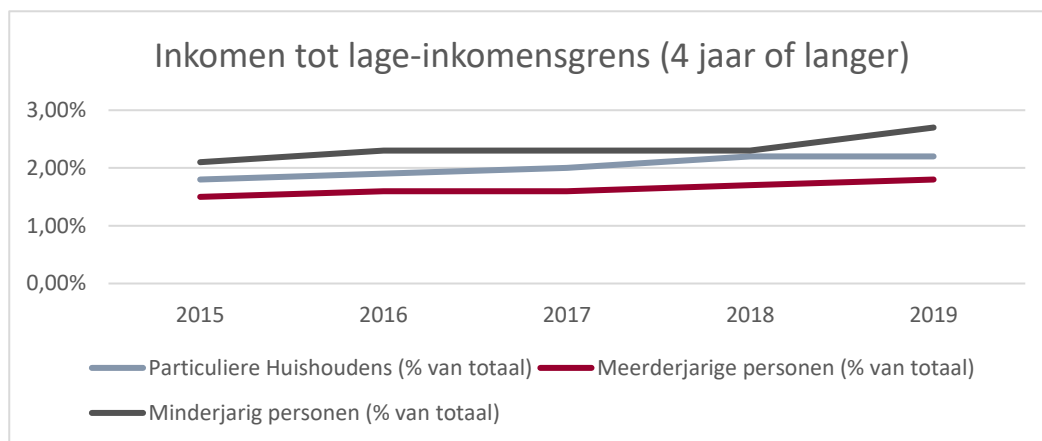
Door het CBS wordt een onderscheid in de armoede gemaakt tussen personen die ten minste een jaar of vier jaar en langer in de armoede zitten. Hierbij wordt de lage inkomensgrens gehanteerd. Deze grens is afhankelijk van de samenstelling van het huishouden en is bijvoorbeeld voor een alleenstaande € 1090,- (peildatum 2019).

2.1. Inwoners onder de lage-inkomensgrens

Onderstaande grafieken 1 en 2 laten zien dat **het percentage minderjarige personen bij een lage-inkomensgrens** (ten minste 1 jaar, grafiek 1) **gedaald is** in de periode 2015-2019 van 6,4% naar 5,9% **terwijl bij de langdurige armoede** (vier jaar of langer, grafiek 2) **deze gestegen is van 2,1% naar 2,7%.**

Grafiek 1: Procentueel aantal personen/huishoudens met een inkomen tot de lage-inkomensgrens voor ten minste 1 jaar in Papendrecht (bron: CBS)

Grafiek 2: Procentueel aantal personen/huishoudens met een inkomen tot de lage-inkomensgrens voor 4 jaar of langer in Papendrecht (bron: CBS)

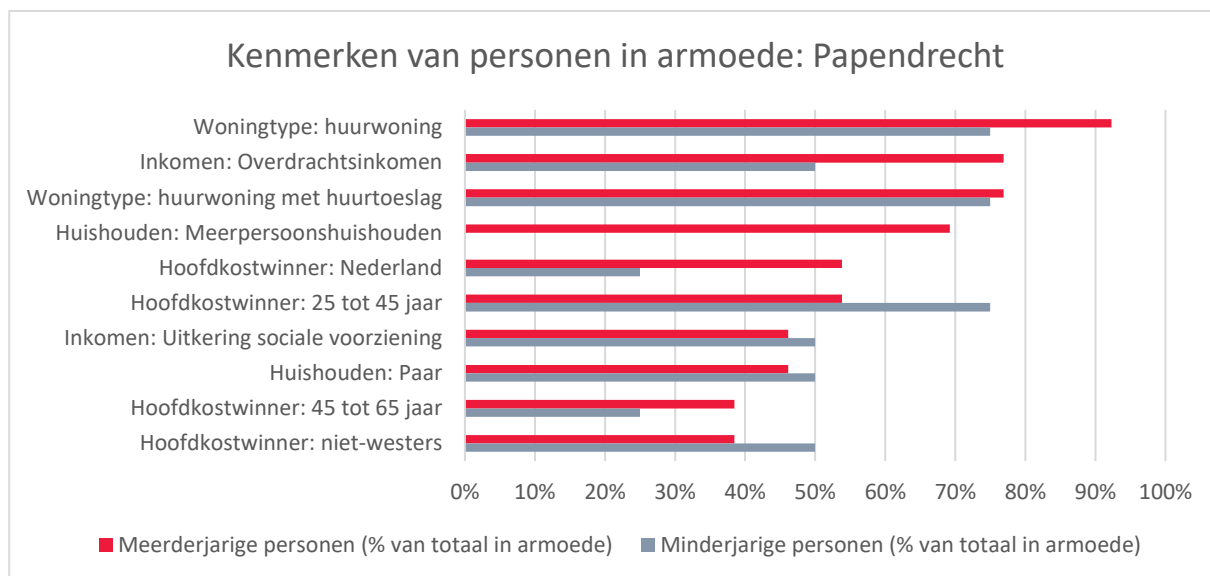
2.1.1. Opvallendheden aan het aantal inwoners onder de lage-inkomensgrens:

- Het percentage minderjarige personen bij een lage inkomensgrens is gedaald terwijl de langdurige armoede is gestegen.

⁷ <https://www.cbs.nl/nl-nl/achtergrond/2011/02/regionale-bevolkingspiramide-corop/corop-gebieden>

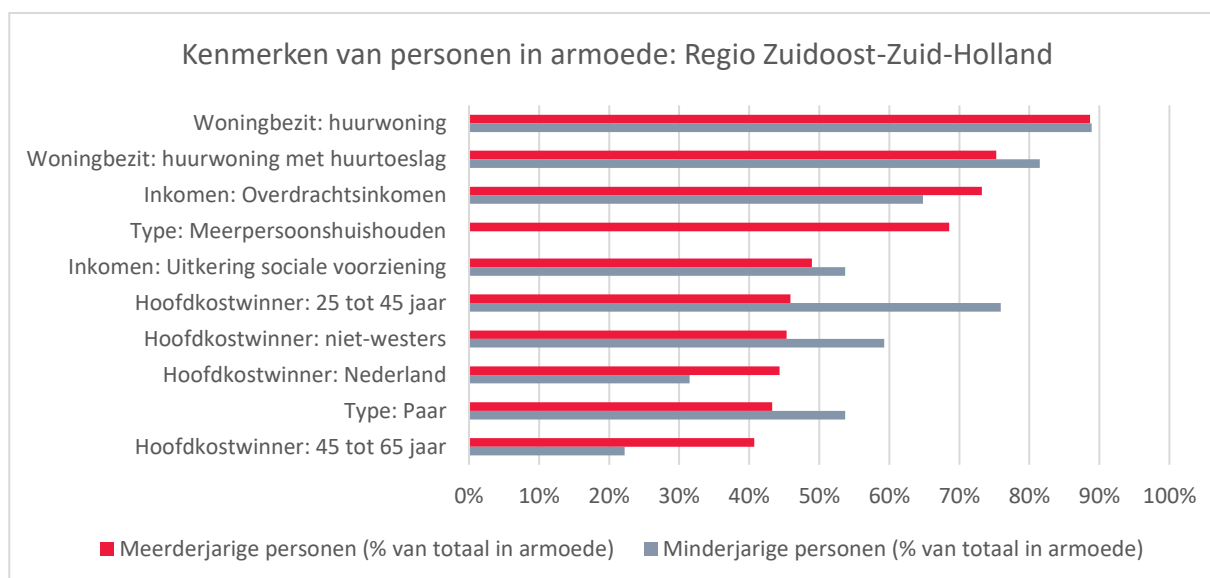
2.2. Kenmerken personen in armoede

In onderstaande grafiek zijn de aantallen weergegeven van de personen die tenminste 1 jaar onder de lage-inkomensgrens vallen per kenmerk, de aantallen zijn een percentage van het totaal aan personen in armoede (1300 meerderjarigen en 400 minderjarigen in Papendrecht). Deze aantallen worden jaarlijks onderzocht door het CBS door middel van een integraal inkomens- en vermogensonderzoek, waarbij gegevens van de belastingdienst, Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO), Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (UWV) en basisregistratie personen gecombineerd worden⁸. Een voorbeeld uit grafiek 3 is dat van de 1300 meerderjarige personen, 92,31% in een huurwoning woont. Omdat één persoon meerdere kenmerken kan hebben, is er overlap tussen de verschillende categorieën.

Grafiek 3: Percentage van totaal aantal mensen in armoede in Papendrecht met dit kenmerk, in 2019 (bron: CBS)

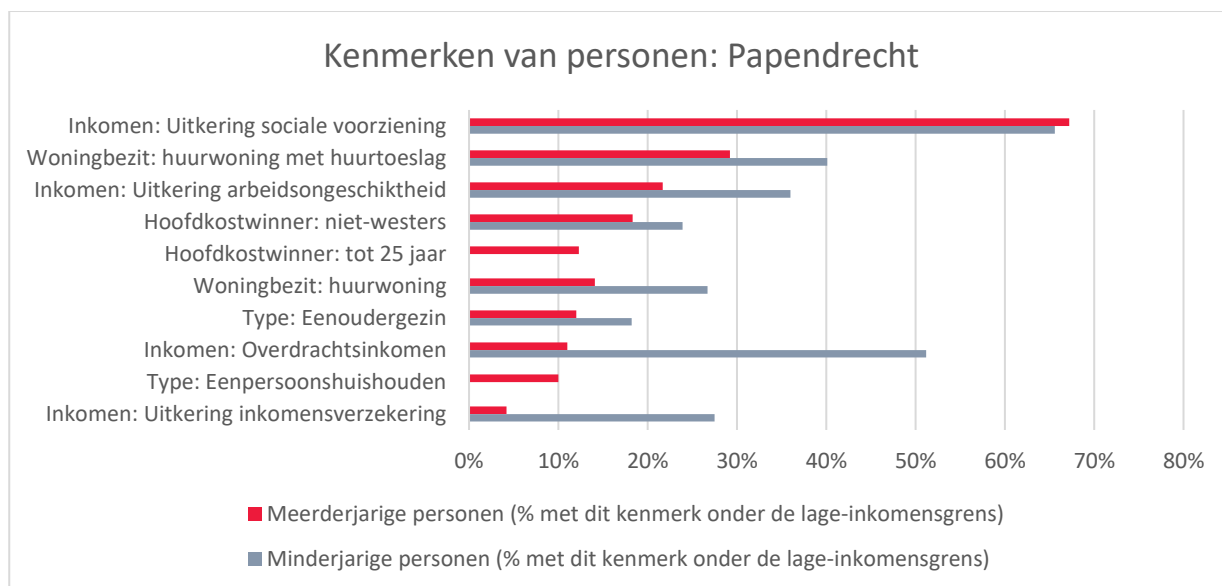
De onderstaande grafiek weergeeft eenzelfde overzicht, maar nu voor de gehele regio Zuidoost-Zuid-Holland. Een opvallend verschil is de migratieachtergrond van de hoofdkostwinner. **In Papendrecht is het aandeel van meerderjarige personen met een Nederlandse achtergrond 10% hoger vergeleken met de gehele regio.** Een ander verschil is de leeftijdsopbouw, de hoofdkostwinner is ongeveer 8% vaker tussen de 25 en 45 jaar in Papendrecht in vergelijking tot de gehele regio.

Grafiek 4: Percentage van totaal in armoede in Zuidoost-Zuid-holland heeft dit kenmerk, in 2019 (bron: CBS)

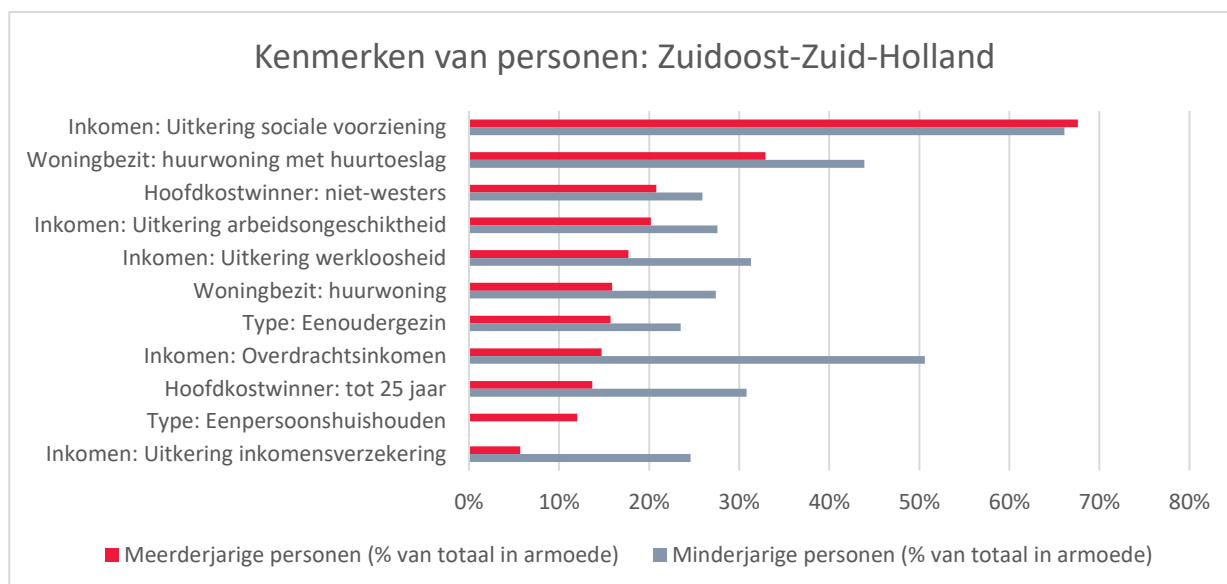
⁸ <https://www.cbs.nl/nl-nl/onze-diensten/methoden/onderzoeksomschrijvingen/korte-onderzoeksbeschrijvingen/integraal-inkomens-en-vermogensonderzoek>

Onderstaande grafiek weergeeft de top 10 kenmerken van personen die een huishoudensinkomen hebben onder de lage-inkomensgrens. Bijvoorbeeld, van de meerderjarige personen die in een huurwoning met huurtoeslag wonen, hebben 29,20% een inkomen dat lager is dan de lage-inkomensgrens en 40,10% van de minderjarigen in deze categorie. Dit geeft een goede inschatting van het risico dat iemand in armoede komt als er aan een kenmerk voldaan wordt.

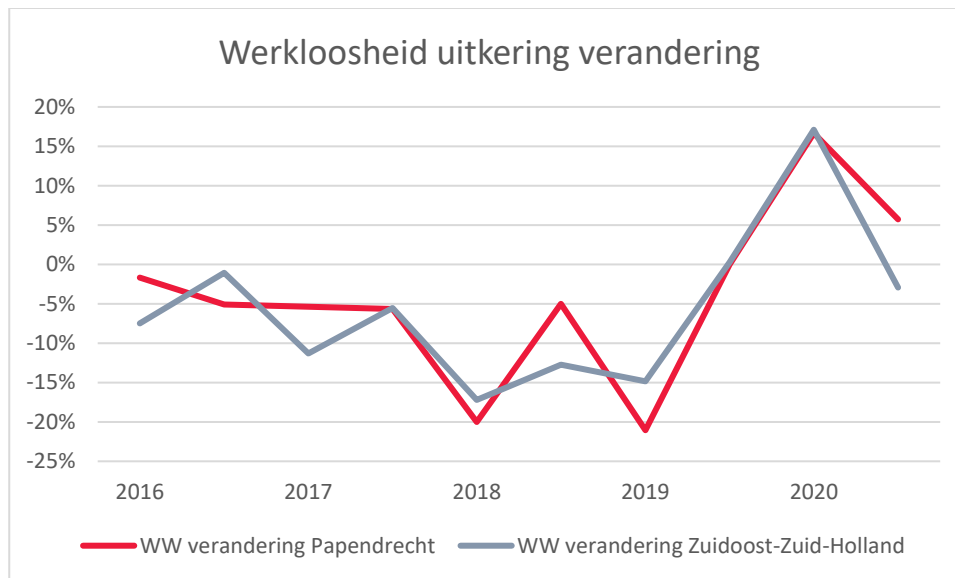
Grafiek 5: Percentage van totaal aantal personen met dit kenmerk in Papendrecht leven in armoede, in 2019 (bron: CBS)

Dezelfde analyse is uitgevoerd voor de regio Zuidoost-Zuid-Holland en is weergegeven in grafiek 6. Een opvallend verschil is het percentage kinderen met het kenmerk ‘hoofdkostwinner: tot 25 jaar’ dat in het geval van Papendrecht 0% is. In totaal zijn er 300 meerderjarige personen in Papendrecht die in een particulier huishouden leven waarbij de hoofdkostwinner jonger dan 25 jaar is. Deze huishoudens hebben in Papendrecht geen of nauwelijks minderjarige personen, waardoor het bij het CBS bekend staat als 0 en daardoor ook in de grafiek op 0% terugkomt. Verder zijn de kenmerken van personen waarbij een relatief groot deel in armoede leeft vergelijkbaar met die van Papendrecht.

Grafiek 6: Percentage van totaal aantal personen met dit kenmerk in Zuidoost-Zuid-Holland leven in armoede, in 2019 (bron: CBS)

Onderstaande afbeelding weergeeft de procentuele verandering van de werkloosheidsuitkering, gemeten per half jaar. Een negatief percentage betekend dat het aantal werkloosheid uitkeringen zijn gedaald. Over de gehele duur van 2016 tot eind 2020 is de werkloosheidsuitkering in Zuidoost-Zuid-Holland harder gedaald ten opzichte van Papendrecht (46,2% en 38,3% respectievelijk). Begin 2020 steeg het aantal werkloosheid uitkeringen met eenzelfde percentage als in de regio Zuidoost-Zuid-Holland. Daarentegen begon halverwege 2020 in de regio Zuidoost-Zuid-Holland de daling (-2,92%), terwijl in Papendrecht nog een stijging (5,71%) van de werkloosheid uitkeringen plaatsvond. Een mogelijke oorzaak is dat de coronacrisis een langduriger impact heeft gehad in Papendrecht. Om de precieze oorzaak te achterhalen zou meer data verzameld en onderzocht moeten worden.

Afbeelding 1: Procentuele verandering werkloosheid uitkering ten opzichte van voorgaand half jaar

2.2.1. Opvallendheden aan personen in armoede in Papendrecht:

- In Papendrecht is het aandeel van meerderjarige personen onder de lage inkomensgrens met een Nederlandse achtergrond 10% hoger vergeleken met de gehele regio
- In Papendrecht is het percentage kinderen onder de lage inkomensgrens dat onderdeel is van een huishouden met het kenmerk 'hoofdkostwinner: tot 25 jaar' 0%.
- Over de gehele duur van 2016 tot eind 2020 is de werkloosheidsuitkering in Zuidoost-Zuid-Holland harder gedaald ten opzichte van Papendrecht (46,2% en 38,3% respectievelijk).
- In Papendrecht vond een stijging (5,71%) plaats van de werkloosheid uitkeren, in tegenstelling tot de regio Zuidoost-Zuid-Holland waar een daling plaatsvond.

3. Data-analyse armoedefactoren

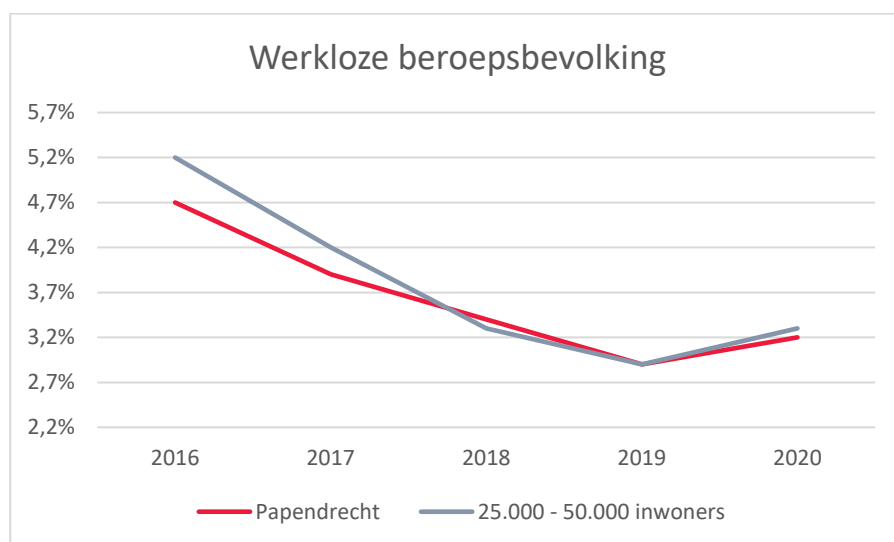
Het CBS heeft in 2021 een onderzoek gepubliceerd waarin risicofactoren voor transities in en uit armoede op het gebied van demografie, economie, gezondheid en criminaliteit over de periode 2011-2018 onderzocht is, hieruit zijn de top 20 risicofactoren om arm te worden⁹ en om arm te blijven¹⁰ gekomen. Deze factoren zijn in de rest van het hoofdstuk gebruikt als leidraad in de keuzes voor de datavergelijking. Voor de analyse is gebruikgemaakt van de openbare bronnen van het CBS en VNG, alsook de data die beschikbaar is gesteld door de SDD en gemeente Papendrecht. De data over Papendrecht vergelijken we met andere gemeenten van vergelijkbare grootte (25.000 - 50.000 inwoners).

3.1. Openbare bronnen en data van SDD

Een belangrijke risicofactor is het economisch onzelfstandig zijn. Economisch onzelfstandig wordt gedefinieerd door het CBS als het individuele netto-inkomen uit arbeid en eigen onderneming op of onder het bijstandsniveau ligt.¹¹

3.1.1. Werkloze beroepsbevolking

Werkloos zijn kan een directe oorzaak zijn voor economische onzelfstandigheid. Daarom kijken we naar de ontwikkeling van het percentage van de werkloze beroepsbevolking. Dit is weergegeven in afbeelding 2. Het percentage werkloze beroepsbevolking is tussen 2016 en 2020 omlaaggegaan. In 2016 was het percentage voor Papendrecht 4.7% en in vergelijkbare gemeenten 5.2%. In 2020 was dit gedaald in Papendrecht naar 3.2% en in vergelijkbare gemeenten naar 3.3%. **De relatieve daling bij vergelijkbare gemeenten is sneller gegaan dan bij Papendrecht.**

Afbeelding 2: Ontwikkeling werkloze beroepsbevolking in Papendrecht en gemeenten met 25.000 - 50.000 inwoners (CBS - Arbeidsdeelname)

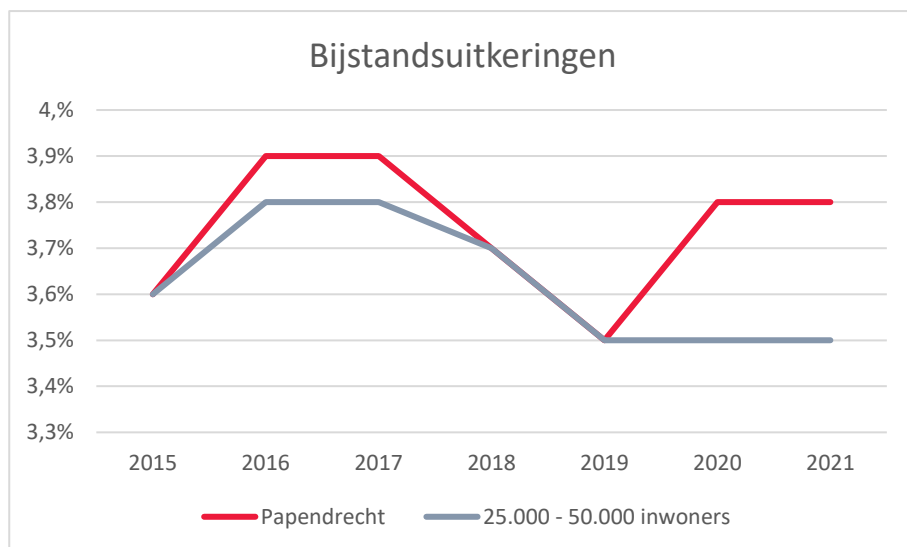
⁹ <https://www.cbs.nl/nl-nl/over-ons/innovatie/project/risicofactoren-voor-transities-in-en-uit-armoede>

¹⁰ <https://www.cbs.nl/nl-nl/over-ons/innovatie/project/risicofactoren-voor-transities-in-en-uit-armoede>

¹¹ <https://www.cbs.nl/nl-nl/onze-diensten/methoden/begrippen/economisch-zelfstandig>

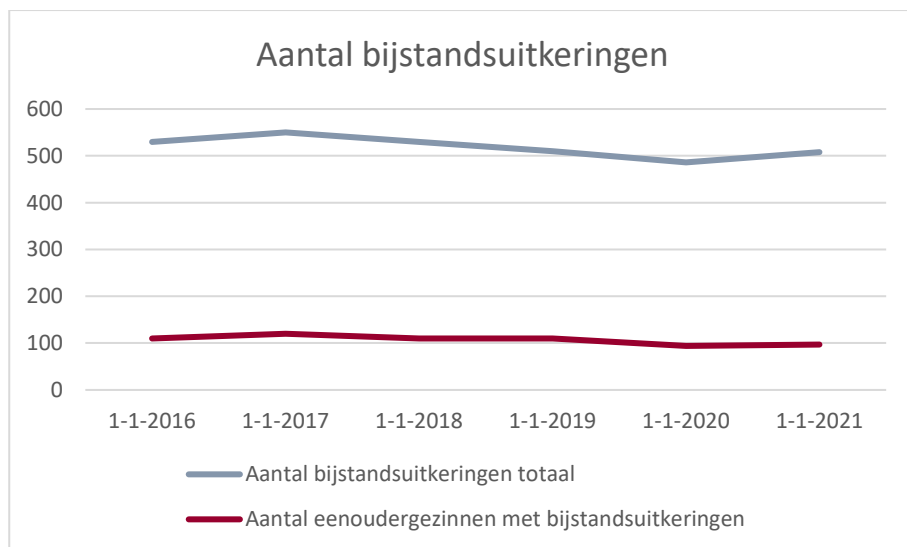
3.1.2. Bijstandsuitkeringen

Bijstandsuitkeringen zijn ook een vorm van economische onzelfstandigheid. In onderstaande afbeelding zijn de ontwikkelingen van bijstandsuitkeringen weergegeven. Hierin is te zien dat het percentage bijstandsuitkeringen in Papendrecht vaak hoger ligt dan in vergelijkbare gemeenten.

Afbeelding 3: Huishoudens met bijstandsuitkeringen in Papendrecht (% t.o.v. totaal huishoudens, Bron: VNG)

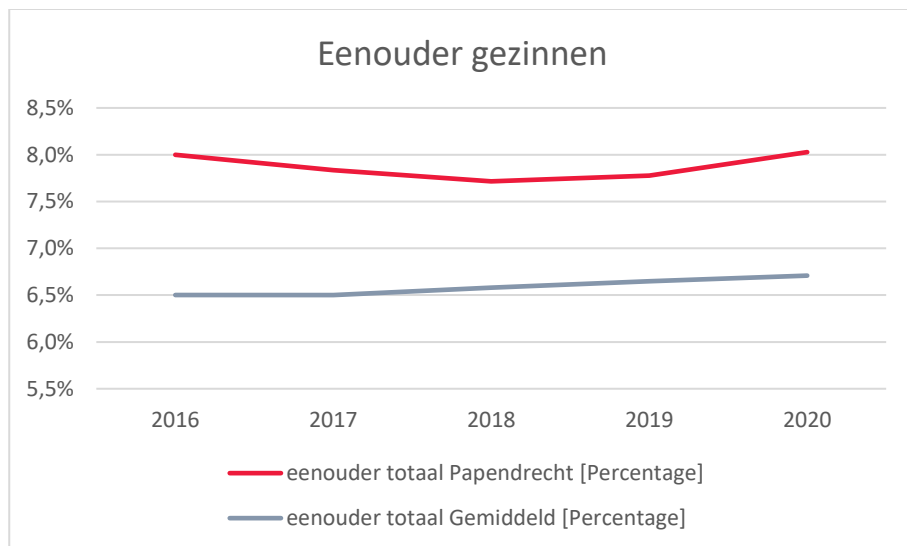
In afbeelding 4 zijn het aantal bijstandsuitkeringen weergegeven over de afgelopen 5 jaar. Hiervoor is data gebruikt van het CBS gecombineerd met data van de SDD. Het aantal bijstandsuitkeringen daalde tussen 2017 en 2020 van 530 naar 486. Het aantal eenoudergezinnen met bijstandsuitkeringen daalde van 110 naar 94. Tussen begin 2020 en 1 juli 2021 (meest recente data) steeg het aantal bijstandsuitkeringen. Hierbij is het aannemelijk dat de coronacrisis hierop van invloed is geweest.

Afbeelding 4: Aantal bijstandsuitkeringen totaal en het aandeel van eenoudergezinnen in het totaal voor Papendrecht (bron: CBS en SDD)

3.1.3. Eenoudergezinnen

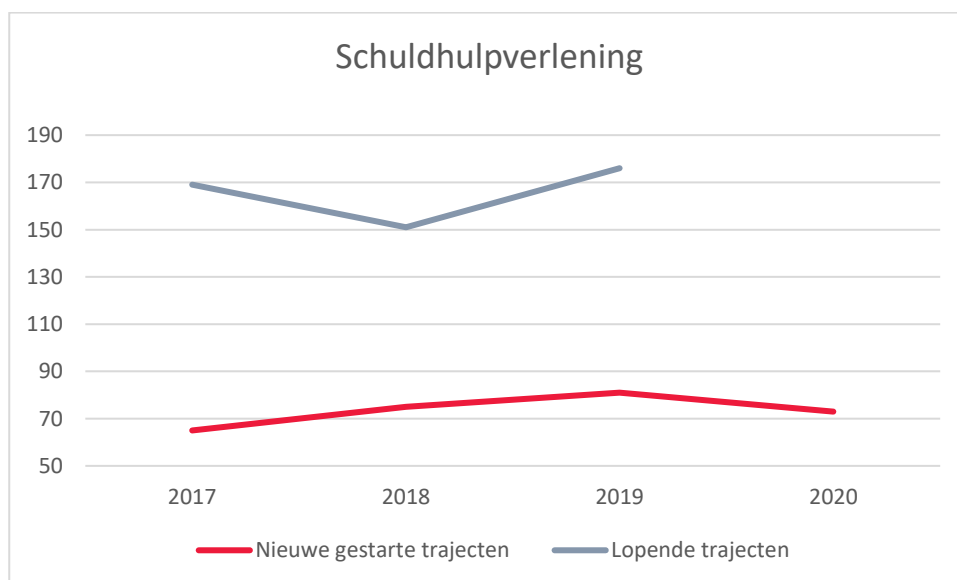
Risicofactoren om arm te blijven zijn bijvoorbeeld kort partnerschap of alleenstaande partners. De combinatie van deze factoren en het aandeel eenoudergezinnen in de bijstandsuitkeringen is de reden dat we kijken naar het aandeel van eenoudergezinnen in de gemeente Papendrecht. In afbeelding 5 is te zien dat het percentage eenoudergezinnen tussen de jaren 2016-2020 gemiddeld stabiel is gebleven, in vergelijkbare gemeenten is dit percentage licht gestegen. Verder wordt duidelijk dat het aandeel eenoudergezinnen ongeveer 1,5 procentpunt hoger ligt dan in vergelijkbare gemeenten.

Afbeelding 5: Percentage eenoudergezinnen (Bron: CBS - Huishoudens)

3.1.4. Schuldhulpverlening

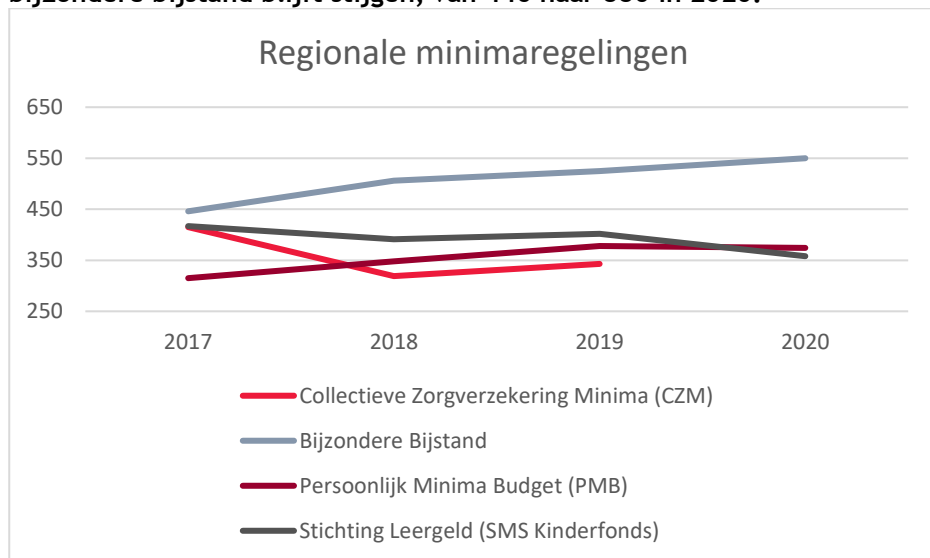
In afbeelding 6 zijn de lopende en nieuwe trajecten voor de schuldhulpverlening weergegeven. Het valt op dat het aantal lopende schuldhulpverlening trajecten daalde van 2017 tot 2018, maar daarna weer steeg boven het niveau van 2017. Het aantal nieuw gestarte trajecten per jaar steeg van 2017 tot 2019, maar deze stijging werd in 2020 doorbroken. Dit heeft een directe invloed op het aantal lopende trajecten in 2020, helaas was op het moment van schrijven nog geen informatie beschikbaar over het aantal lopende trajecten in 2020.

Afbeelding 6: Aantal gestarte en lopende trajecten schuldhulpverlening Papendrecht

3.1.5. Regionale minimaregelingen

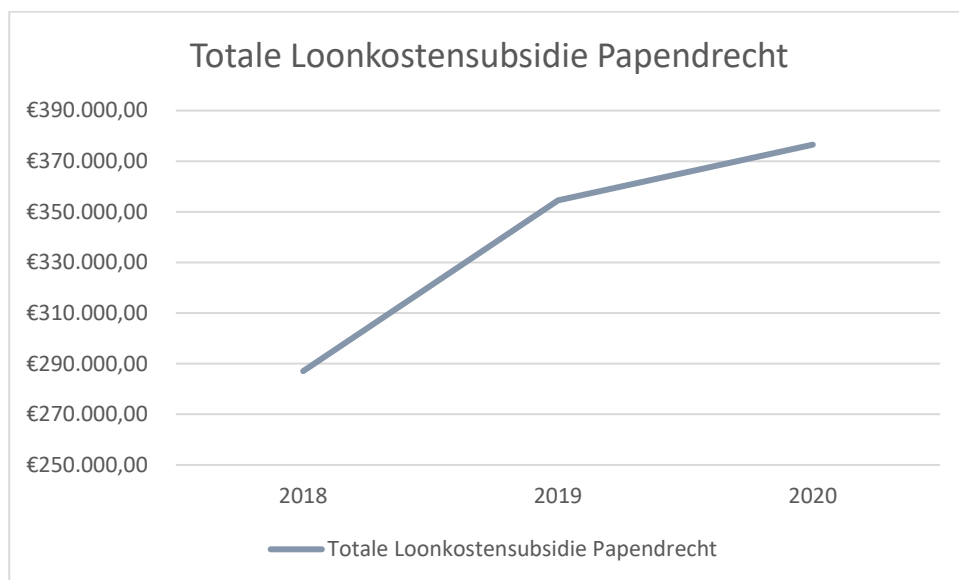
In afbeelding 7 is het verloop van regionale minimaregelingen in Papendrecht weergegeven. De **Collectieve Zorgverzekering Minima (CZM)** vertoonde een daling tussen 2017 en 2018 door een overstap naar een nieuwe verzekeraar, hier ging niet iedereen in mee. Of de aantallen zich hersteld hebben moet blijken als de cijfers voor CZM over 2020 bekend worden. Verder is het duidelijk dat de **bijzondere bijstand** blijft stijgen, van 446 naar 550 in 2020.

Afbeelding 7: Regionale minimaregelingen in Papendrecht

3.1.6. Loonkostensubsidie

Voor de uitvoering van de participatiewet wordt gebruik gemaakt van loonkostensubsidie. Hiermee worden werkgevers gestimuleerd om mensen met een arbeidsbeperking in dienst te nemen en te houden. De gegevens van SDD geven inzicht in de loonkostensubsidie van 2018 tot 2020, in deze periode is een **stijging te zien in de totale besteding loonkostensubsidie**. Wat de precieze oorzaak is van de stijging is niet duidelijk en zou verder onderzocht kunnen worden.

Afbeelding 8: Totale besteding loonkostensubsidie in Papendrecht

3.1.7. Opvallendheden aan armoedefactoren in Papendrecht:

- De relatieve daling van economische onzelfstandigheid bij vergelijkbare gemeenten is sneller gegaan dan bij de gemeente Papendrecht.
- Het percentage bijstandsuitkeringen in Papendrecht ligt vaak hoger dan in vergelijkbare gemeenten.
- Tussen begin 2020 en 1 juli 2021 (meest recente data) steeg het aantal bijstandsuitkeringen
- Het percentage eenoudergezinnen tussen de jaren 2016-2020 is gemiddeld stabiel gebleven
- Het valt op dat het aantal lopende schuldhulpverlening trajecten daalde van 2017 tot 2018, maar daarna weer steeg boven het niveau van 2017.
- De Collectieve Zorgverzekering Minima (CZM) vertoonde een daling tussen 2017 en 2018
- De bijzondere bijstand blijft stijgen, van 446 naar 550 in 2020.
- Er is een stijging te zien in de totale besteding van loonkostensubsidie van 2018 tot 2020

3.2. Conclusie data analyse

De data-analyse in dit rapport geeft een aantal inzichten, de opvallende resultaten zijn in deze conclusie beschreven en enkel toegespitst op de data analyse. In het volgende hoofdstuk wordt er ingegaan op trends en ontwikkelingen uit onderzoeken en daarbij de resultaten besproken.

Allereerst het aantal eenoudergezinnen in Papendrecht ligt 1,5 procent hoger dan andere vergelijkbare gemeenten. Eenoudergezinnen hebben een hoger risico om in de armoede te belanden en te blijven dan een gezin met meerdere ouders.¹² Kinderopvang stimuleren voor de eenoudergezinnen kan de inkomenspositie verbeteren en daarmee armoede voorkomen.

Het aantal lopende schuldhulpverleningen is gestegen tussen 2018 en 2019. Zodra de cijfers van 2020 bekend zijn kan er beoordeeld worden of deze stijging heeft door gezet. Indien dat het geval is, is het advies om in te zetten op vroeg signalering, door bijvoorbeeld op huurachterstanden te monitoren en daarmee te voorkomen dat de schuld te veel oploopt.

De bijstandsuitkeringen zijn tussen 2019 en 2021 gestegen, terwijl bij vergelijkbare gemeenten de bijstandsuitkeringen gelijk zijn gebleven. Deze stijging zal deels te verklaren door de corona crisis, maar er zou meer onderzoek gedaan moeten worden om te achterhalen of er meer oorzaken zijn. Om de arbeidspositie te verbeteren kan er ingezet worden op ondersteuning met onderwijs voor bijvoorbeeld omscholing.

¹² <https://www.cbs.nl/nl-nl/over-ons/innovatie/project/risicofactoren-voor-transities-in-en-uit-armoede>

4. Onderzoek naar effectief armoedebel beleid

In dit hoofdstuk bespreken we de relevante beleidsmaatregelen zoals (wetenschappelijk) onderzocht in de afgelopen jaren. Er zijn verschillende Nederlandse onderzoeken geweest naar effectieve maatregelen om armoede te bestrijden of te voorkomen door het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP), het CBS en verschillende wetenschappers. In voorgaande hoofdstukken is er gerefereerd aan risicofactoren die kunnen leiden tot armoede of juist zorgen dat mensen in de armoede blijven (onderzoek CPB). De maatregelen die in dit hoofdstuk zijn beschreven komen voort uit onderzoeken die gedaan zijn naar de beleidsmaatregelen die voor gemeenten het meest effectief blijken (SCP). We hebben er rekening mee gehouden dat de maatregelen in de context van in de hoofdstukken hiervoor benoemde doelgroepen van de gemeente Papendrecht zijn te plaatsen. Met name als het gaat om eenoudergezinnen en het (tegen het gemiddelde) hogere aantal ouderen en kinderen in de armoede.

4.1. Meest effectieve maatregelen tegen armoede

In 2020 heeft het SCP onderzoek gedaan naar de meest effectieve (beleids)maatregelen tegen armoede¹³. In het onderzoek van het SCP zijn een aantal landelijke maatregelen genoemd. De maatregelen die we in dit hoofdstuk bespreken zijn specifiek toepasbaar voor gemeenten. Daarnaast worden verschillende andere onderzoeken zoals het onderzoek van de Raad voor Volksgezondheid en Samenleving aangehaald en de meest effectieve beleidsmaatregelen in de bestrijding van armoede uiteengezet zoals uit de onderzoeken naar voren komt¹⁴.

De effectieve maatregelen zijn geanalyseerd voor de volgende doelgroepen:

- kinderen;
- potentiële beroepsbevolking;
- ouderen;
- generiek beleid (voor de gehele bevolking).

4.2. Beleidsopties en hun effecten voor kinderen

In deze paragraaf worden de beleidsopties en hun effecten voor kinderen uiteengezet zoals in verschillende onderzoeken naar voren is gekomen. De meest effectieve beleidsopties worden benoemd die lokaal toepasbaar zijn.

4.2.1. Kinderopvang vergoeden

Een vergoeding van de kinderopvang is een maatregel die direct het inkomen van huidige gebruikers verhoogt en zorgt tevens voor een bepaald gedrag: namelijk gebruik maken van opvang en het stimuleren van arbeidsparticipatie. Resultierend in meer gebruik van de opvang en een uitbreiding van de arbeidsparticipatie (De Boer en Peichl, 2019) en dus tot hogere inkomens. Deze maatregel is ook effectief als het gaat om het bestrijden en voorkomen van schulden. Een vergoeding van de kinderopvang vergroot de betaalbaarheid van de kinderopvang voor ouders in de vorm van een (lage) eigen bijdrage. Gratis kinderopvang (voor een aantal dagdelen) zou zorgen voor meer transparantie en eenvoud. De gemeente kan dit zelfstandig invoeren, maar dit is een kostbare maatregel.

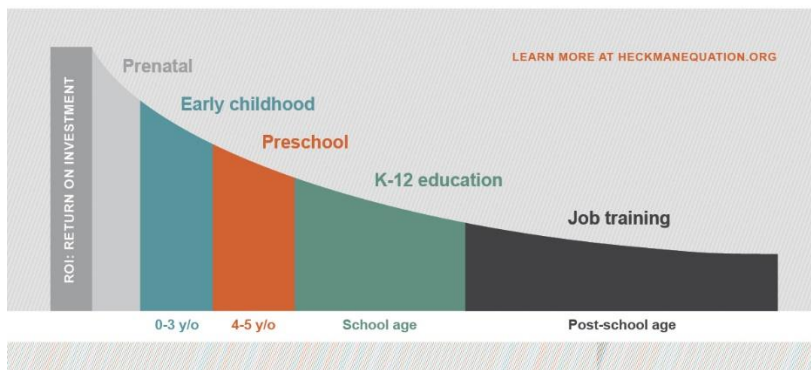
4.2.2. Voorschoolse educatie

Al voordat kinderen naar school gaan, zijn er een grote hoeveelheid cognitieve en sociale vaardigheden opgebouwd. Dit is te zien in afbeelding 9. Het niet opbouwen van deze vaardigheden kan leiden tot een achterstand die moeilijk in te halen is. Omgekeerd kan het investeren in voorschoolse educatie leiden tot positieve langetermijneffecten zoals een hoger inkomen. Vooral kinderen die in armoede geboren worden, lopen een groot risico op achterstanden en vooral zij zullen, naar verwachting, baat hebben bij investeringen in voorschoolse educatie. Intensieve programma's voor voorschoolse educatie voor kwetsbare kinderen leiden tot betere uitkomsten op het gebied van onderwijs, gezondheid en arbeidsmarkt, en via deze weg tot 13% hoger inkomen later¹⁵.

¹³ <https://www.scp.nl/publicaties/publicaties/2020/06/18/kansrijk-armoedebelbeleid>

¹⁴ <https://adviezen.raadvr.nl/gezondheidsverschillen-voorbij/>

¹⁵ <https://heckmanequation.org/resource/the-heckman-curve/>

Afbeelding 9: Economische impact van het investeren in educatie

Sinds 2015 zijn er drie nieuwe onderzoeken gepubliceerd over het effect van voortijdige voorschoolse educatie (vve) (TK, 2016). Uit deze onderzoeken blijkt dat vve een positief effect heeft omdat kinderen, met name jongens, minder vaak moesten doubleren wanneer zij van vve gebruik konden maken. Met een slag om de arm concluderen de onderzoekers uit het Pre-COOL onderzoek dat de achterstand die kinderen aanvankelijk bezitten, in ieder geval ten dele kan worden weggenomen door een vve-programma. Het vve-programma compenseert in dat geval de achterstanden in cognitieve en sociale vaardigheden in de thuissituatie. Uit de pilot Startgroepen van Veer et al. 2015 blijkt dat vve-leerlingen een snellere ontwikkeling op reken- en taalkundig vlak ondergaan dan leerlingen die niet deelnemen aan vve. Binnen de gemeente Papendrecht is vve onder andere al een aandachtspunt binnen het onderwijsachterstandenbeleid. De vve is hier toch benoemd omdat, uit onderzoek, blijkt dat dit één van de meest effectieve maatregelen is.

4.2.3. Verkleinen achterstanden taal-, lees- en rekenvaardigheid

Onderzoek wijst uit dat kinderen die in armoede leven, significant minder taal-, lees- en rekenvaardig zijn dan leeftijdsgenoten die niet in armoede leven¹⁶. Het verkleinen van achterstanden in taal-, lees- en rekenvaardigheid is een verlengde van de voortijdige voorschoolse educatie. Taal-, lees- en rekenvaardigheid zijn schakels die van armoede op jonge leeftijd naar die op latere leeftijd voert en armoede onder de toekomstige kinderen tot gevolg heeft. Achterstanden op jonge leeftijd leiden tot een lager opleidingsniveau op latere leeftijd en een verhoogd risico op armoede in het volwassen leven¹⁷. Interventies die als doel hebben deze achterstanden bij kinderen in armoede te verkleinen, verzachten de gevolgen van armoede voor kinderen, en vergroten de kansen om later aan armoede te ontsnappen. Deze interventies onderbreken één kanaal waardoor armoede generatie op generatie overgedragen wordt. Daarnaast is deze maatregel toepasbaar in een nieuwe actieagenda. Aandacht voor taal-, lees- en rekenvaardigheid en campagnes zijn erg effectief.

4.2.4. Gezond eten en leven

Een deel van de overdracht van armoede van generatie op generatie loopt via achterstanden in de lichamelijke gezondheid. Kinderen in armoede worden geregeld geboren met een lager geboortegewicht, eten minder en minder gezond dan leeftijdsgenoten in een huishouden met een hoger inkomen, zij hebben een groter risico op obesitas, roken vaker in de tienerjaren en hebben een grotere kans op overmatig alcohol- en drugsgebruik¹⁸. Al deze zaken hebben een sterke invloed op de gezondheid op latere leeftijd, de kans op werk met goed inkomen, het bestedingspatroon van hun eigen huishouden etc. Aandacht voor gezond eten in een campagne of pilots met gezond eten op scholen zijn manieren om dit praktisch toepasbaar te maken in de gemeente Papendrecht.

¹⁶ <https://www.nap.edu/catalog/25246/a-roadmap-to-reducing-child-poverty>

¹⁷ https://www.researchgate.net/profile/Tuire-Koponen/publication/236862045_Language-based_retrieval_difficulties_in_arithmetic_A_single_case_intervention_study_comparing_two_children_with_SLI/links/580f658a08ae009606bb8556/Language-based-retrieval-difficulties-in-arithmetic-A-single-case-intervention-study-comparing-two-children-with-SLI.pdf

¹⁸ <https://academic.oup.com/phe/article-abstract/12/2/99/5537721>

4.2.5. Geestelijke gezondheid kinderen.

Kinderen die in armoede opgroeien hebben een groter risico op problemen met de geestelijke gezondheid en ontwikkelen vaker gedragsproblematiek dan hun leeftijdsgenoten in niet-arme huishoudens. De financiële problematiek van het huishouden, de tegenslagen die arme kinderen te verwerken krijgen en het onvermogen van (gestreste) ouders om kinderen tegen stress te beschermen, leiden ertoe dat arme kinderen een verhoogd risico lopen om met constante en toxische stress op te groeien¹⁹. Dit leidt tot een geremde hersenontwikkeling, daardoor tot leerproblemen, problemen met de geestelijke gezondheid, gedragsproblemen en allerlei lichamelijke aandoeningen. Voor het voorkomen van intergenerationele armoede is het raadzaam om op jonge leeftijd in bovenstaande situaties in te grijpen. Onlangs is in Nederland met dit doel de interventie 'Rondom Jong' gestart, waarbij op lokaal niveau partijen samenwerken om depressie bij jongeren in een vroeg stadium te ondervangen. Hier wordt gepoogd onder andere depressies bij jongeren te voorkomen²⁰ en zo indirect armoede op lange termijn te bestrijden.

4.3. Beleidsopties en hun effecten op de potentiële beroepsbevolking

Bij de potentiële beroepsbevolking gaat het om het bestrijden van armoede bij mensen die in ieder geval in potentie snel aan het werk kunnen. Op die manier deel kunnen nemen aan de maatschappij en in staat zijn om uit de armoede te komen of te blijven.

4.3.1. Actief arbeidsmarktbeleid

Actief arbeidsmarktbeleid gaat over het bieden van hulp bij het vinden van (meer uren of beter betaald) werk. Het heeft als doel om de kennis en vaardigheden van de deelnemer te vergroten, zodat diens kans op het vinden van een (betere) baan toeneemt.

Deelname aan een re-integratieprogramma kan tijdelijk leiden tot verminderd zoekgedrag als gevolg van het al eerder benoemde lock-in effect. Verschillende studies laten zien dat de effecten van bestaande re-integratiedienstverlening op het vinden van betaald werk beperkt zijn. Er zijn aanwijzingen dat intensieve begeleiding door en persoonlijk contact met klantmanagers, tijdelijke loonkostensubsidies (voor mensen met een 'lange afstand tot de arbeidsmarkt') en sancties (voor mensen met een 'korte afstand tot de arbeidsmarkt') het meest effectief zijn.

4.3.2. Beloning parttime werken

Een andere manier om armoede te verminderen is het verhogen van de bijstand. Gemeenten kunnen dit niet zelf doen, er zijn wel andere beleidsmogelijkheden om mensen in de bijstand een hoger inkomen te laten verkrijgen. Parttime werken naast een uitkering belonen is op verschillende manieren mogelijk. In het huidige beleid wordt parttime werken vanuit een uitkering vrijwel neutraal gecompenseerd. Dit betekent dat het verdiende loon wordt aangevuld tot het niveau van de uitkering. Binnen de bijstand bestaat wel de vrijlatingsregeling. Als het inkomen lager is dan de bijstandsnorm, mag men 25% (tot 215 euro per maand) van de inkomsten uit werk houden boven op de bijstand. De vrijlating geldt alleen voor mensen van 27 jaar en ouder, en hooguit voor zes maanden. Dit wordt in sommige gemeenten opgevangen door middel van een bijverdienpremie²¹. Met een bijverdienpremie mogen mensen in de bijstand meer gaan werken zonder dat ze hun recht op bijstand verliezen. Op deze manier gaat werken dus lonen. Deze beleidsmaatregel kost een gemeente wel geld en landelijk gezien worden er wisselende successen geboekt.

Een verruiming van de mogelijkheid om inkomen zelf te behouden zou direct tot minder armoede kunnen leiden. Ook zou de prikkelwerking van werken voor het besteedbaar inkomen beter worden. Een nadeel en in feite een uitruil is gelegen in de overheidsfinanciën, al is het effect hierop waarschijnlijk niet groot.

4.3.3. Inzet onderwijs

Onderzoek toont aan dat investeren in het vergroten van specifieke (beroeps)vaardigheden door middel van scholing een gunstig effect heeft op (beter) betaald werk en de kans op armoede vermindert. Wel zijn er aanwijzingen dat degenen die het meest baat zouden hebben bij het volgen van scholing - laagopgeleiden, zelfstandig ondernemers, werknemers met een tijdelijk contract en anderen in een onzekere arbeidspositie - het minst deelnemen aan scholingen²². Het actief promoten van de opleidingen en het zelf aanbieden van opleidingen is dus een goede manier om mensen in de armoede te stimuleren

¹⁹ <https://www.pnas.org/content/116/15/7244.short>

²⁰ <https://www.trimbos.nl/aanbod/webwinkel/product/af1682-rondom-jong>

²¹ <https://www.amsterdam.nl/werk-inkomen/bijstandsuitkering/bijverdienpremie-parttime-werk/#:~:text=De%20premie%20die%20u%20krijgt,bijvoorbeeld%20de%20uur%2D%20en%20zorgtoeslag.>

²² <https://www.cpb.nl/kansrijk-arbeidsmarktbeleid-update-sociale-zekerheid>

zichzelf te ontwikkelen en (beter) betaald werk te krijgen. Bijvoorbeeld door VCA-certificaten, training in sectoren die veel personeel nodig hebben etc.

Onderzoek naar de effectiviteit van scholing voor mensen die geen betaald werk hebben of die met hun werk onvoldoende verdienen, laat een gemengd beeld zien. Op korte termijn kan scholing de kans op het vinden van betaald werk verkleinen door het zogenoemde lock-in-effect: door het volgen van onderwijs hebben mensen geen tijd om werk te zoeken. Op de lange termijn heeft scholing wel een klein positief effect, al is er nog weinig bekend over welke vorm van scholing het meest effectief is. Er zijn aanwijzingen dat scholing met name voor werklozen vanaf ongeveer 40 jaar een positief effect heeft op de kans op herintreding²³.

Meer individueel maatwerk zou moeten worden ingezet om meer resultaten te boeken. Onderzoek onder Duitse werknemers laat zien dat het effect op het inkomen afhankelijk is van de specifieke bedrijfscontext. Werknemers die speciaal door de werkgever zijn geselecteerd voor een training, kunnen eerder rekenen op een loonsverhoging, zeker indien zij werkzaam zijn in grote bedrijven met aandacht voor loopbaanontwikkeling. Vrijwillige deelname aan aanvullende scholing blijkt daarentegen nauwelijks financieel voordeel op te leveren. Om de scholing van werkenden en werkzoekenden - en daarmee hun duurzame inzetbaarheid op de arbeidsmarkt - te bevorderen, hebben gemeenten verschillende instrumenten tot de beschikking. Allereerst kan de overheid financiële ondersteuning aanbieden, in de vorm van fiscale maatregelen of vouchers (beide gericht op de werkende) of in de vorm van subsidies (voor de werkgever). In alle drie gevallen blijkt een positief effect op de deelname aan scholing.

4.4. Beleidsopties en het specifieke effect op ouderen

Armoede onder ouderen is een steeds groter probleem. Ouderen gaan na hun pensioen terug in inkomen en hebben niet altijd voldoende spaargeld om deze teruggang op te pakken. Daarnaast nemen de zorgkosten over het algemeen toe en is men minder mobiel. Er zijn verschillende beleidsmaatregelen mogelijk om ouderen uit de armoede te halen of houden, een bewezen maatregel is in deze paragraaf toegelicht.

4.4.1. Specifieke zorgkosten laten declareren

Specifieke zorgkosten verhogen voor ouderen de maandelijkse lasten. Naast een laag inkomen vormen ook zorgkosten soms een bron van armoede. In de inkomstenbelasting bestaat de 'Aftrek (specifieke) zorgkosten'. Door het belastingvoordeel zou de armoede door hoge zorgkosten moeten voorkomen. De aftrekregeling zelf is echter complex voor de aanvrager. Deels is dit doordat alleen bepaalde soorten zorguitgaven boven een bepaalde drempel geheel of slechts deels aftrekbaar zijn. Ook geldt er voor ouderen met een inkomen tot ongeveer 35.000 euro een verhogingsfactor van 113%, waardoor er dus meer afgetrokken mag worden van de belasting dan dat er daadwerkelijk betaald is. Er zijn dus via de belasting meerdere mogelijkheden en een gemeente kan ouderen in de armoede helpen met het (helpen) van het declareren van deze zorgkosten of specifiek voor deze doelgroep ruimere mogelijkheden in de WMO toe te passen.

4.5. Generiek beleid (voor de gehele bevolking)

4.5.1. Tegengaan van discriminatie en verbeteren sociale inclusie

Een deel van de mensen die in armoede leven, heeft moeite om werk te vinden en op die manier uit de armoedesituatie te komen. Dit kan te maken hebben met hun opleiding en vaardigheden, of met de beschikbaarheid van werk. Maar dit kan ook te maken hebben met specifieke kenmerken, zoals hun gezondheid of uiterlijk. Zo blijkt dat mensen met fysieke beperkingen minder kans maken om te worden uitgenodigd voor een sollicitatiegesprek²⁴. Een studie onder werkgevers toont aan dat hun bereidheid om mensen met een beperking in dienst te nemen de laatste paar jaar is gegroeid, maar dat dit vooral opgaat in het geval van een lichamelijke of zintuiglijke beperking. Van de bijstandsgerechtigden die tussen 2015 en 2017 een baan vonden, kreeg bijvoorbeeld maar 11% een vast contract en vond slechts een kwart voltijd werk²⁵. De bereidheid van werkgevers om mensen met een verstandelijke of psychische beperking aan te nemen blijft duidelijk achter. Ook de invloed van uiterlijke kenmerken is in meerdere onderzoeken aangetoond. Zo blijkt uit een Europese studie dat een hogere BMI samengaat met een lager loon, terwijl voor Nederland een positief verband is gevonden tussen lengte en succes op de arbeidsmarkt in termen van functieniveau en huishoudensinkomen. Dit zijn kenmerken waar bewustwording van belang is en

²³ <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2016.00191/full>

²⁴ <https://www.healthaffairs.org/doi/full/10.1377/hlthaff.2014.0160>

²⁵ <https://www.scp.nl/publicaties/publicaties/2019/11/19/eindevaluatie-van-de-participatiewet>

eventuele campagnes of aandacht hiervoor positieve effecten heeft op de positie van deze mensen. Het tegengaan van discriminatie op de arbeidsmarkt en het verbeteren van sociale inclusie is een maatregel die de gemeente kan uitvoeren. Bijvoorbeeld door een bewustwordingscampagne te voeren, zelf inclusiever aannamebeleid nastreven en werkgevers bewust maken van de noodzaak tot inclusie.

4.5.2. Verbeteren gezondheid van mensen

Zoals eerder benoemd hangt armoede samen met een slechtere fysieke en mentale gezondheid. Aandacht hiervoor is belangrijk. Enerzijds leidt armoede vaak tot een verminderde gezondheid, doordat betrokkenen in slechtere woningen gehuisvest zijn, slechtere voeding eten en stress ervaren. Anderzijds vinden mensen met fysieke of mentale klachten minder gemakkelijk betaald werk, wat nadelig uitwerkt voor hun inkomenspositie. Vaak is hierbij sprake van een 'selffulfilling prophecy'. Zo blijkt uit onderzoek onder cliënten van de Participatiewet dat bijna twee derde van de bijstandsgerechtigden (62%) naar eigen inschatting niet in staat is om te werken en dat bijna de helft daarvan - 32% van de totale groep - zelfs denkt nooit meer te kunnen werken. Bijna zes op de tien bijstandsgerechtigden (58%) heeft in het laatste half jaar ook geen zoekactiviteiten ontplooid, waarbij zij vooral lichamelijke of psychische klachten als reden noemen²⁶.

Gemeenten zijn van mening dat ruim een derde van de cliënten ook daadwerkelijk niet inzetbaar zijn. Het is daarom niet vreemd dat slechts een beperkt deel van de bijstandsgerechtigden via betaald werk uit de bijstand komen. Van de totale groep stroomt jaarlijks gemiddeld 7,5% vanuit de bijstand naar werk uit. Het bevorderen van de gezondheid van mensen kan dus bijdragen aan het verminderen van de uitkeringsafhankelijkheid en daarmee mogelijk ook van de armoede. Daarnaast is het goed om als gemeente stil te staan bij het feit dat veel mensen zelf denken nooit meer te kunnen werken. Het verbeteren van de mentale gezondheid van mensen kan ook bijdragen aan een grotere arbeidsparticipatie.

4.5.3. Schuldpreventie

Zoals eerder beschreven is schuldpreventie een actueel thema. Dit volgt onder andere uit de onderzoeken over de gevolgen van de coronacrisis en de (verwachte) schuldengolf als gevolg van de coronacrisis. Dit leidt ertoe dat gemeenten preventief in kunnen gaan zetten om de (verwachte) schuldengolf te voorkomen.

Maatregelen die voor deze groep genoemd worden zijn²⁷:

- afspraken maken met schuldeisers (over coulance, kwijtschelding, akkoord bij minnelijk traject, collectief schuldregelen, breed schuldenoffensief, noodstop/pauzeknop invoeren);
- ervoor zorgen dat vrijwilligers -die door corona en de beperkende maatregelen hun activiteiten geheel of gedeeltelijk moesten staken- snel hun werk weer op kunnen pakken, eventueel digitaal;
- vergroten van digitale vaardigheid voor deze doelgroep zodat meer dienstverlening digitaal verzorgd kan worden;
- inzetten op snellere schuldsanering (overslaan minnelijk traject, verkorten wsnp, landelijk garantiefonds schuldsanering opzetten);
- schulden overnemen/kwijtschelden (publiek-privaat fonds opzetten, overbruggingskrediet opzetten, eenmalig collectief kwijtschelden, verruimen kwijtscheldingsbeleid);
- toegankelijkheid minimavoorzieningen en schuldhulpverlening vergroten door verminderen uitsluitingscriteria en versimpeling van de aanvraag.

Deze maatregelen kan een gemeente nemen om schulden en armoede te voorkomen.

4.5.4. Vindplaatsen

Momenteel loopt er een onderzoek naar bestaande vindplaatsen en de effectiviteit daarvan. Het project wordt onder andere uitgevoerd door de Hogeschool van Amsterdam met financiële ondersteuning van ZonMW.

Het is de bedoeling dat vervolgens mogelijke nieuwe, fysieke en niet-fysieke, vindplaatsen te identificeren. Dit wordt gedaan door met verschillende bestandanalyses van het CBS en van gemeenten inzicht te krijgen in de omvang en samenstelling van de populatie van verborgen armen. In het onderzoek wil men expliciete aandacht besteden aan de groep werkende armen. Doel is om op basis van deze inzichten enerzijds, en de behoeften en ideeën van betrokkenen en gemeenten anderzijds, worden nieuwe vindplaatsen geïdentificeerd en werkwijzen ontwikkeld om de doelgroep te ondersteunen.

²⁶ <https://www.inspectieszw.nl/jaarverslag-2019>

²⁷ https://www.kennisbundel.nl/sites/default/files/2021-01/Rapportage_Armoede_en_schulden_na_corona.pdf

Het voornaamste doel van het huidige project is beter te begrijpen wie de ‘verborgen armen’ zijn en waarom deze groep geen ondersteuning krijgt. Met de hieruit voortkomende inzichten worden in dit project werkwijzen ontwikkeld die gemeenten en andere relevante actoren kunnen helpen bij het vinden, bereiken en ondersteunen van deze doelgroep.

Het is zinvol tussenconclusies te betrekken in de actie-agenda en de uitvoering er van. Tevens is het van belang om met de stakeholders en partners die armoedeproblematiek willen terugdringen, te bezien welke vindplaatsen zij identificeren.

4.6. Kansengelijkheid

Uit verschillende onderzoeken blijkt dat de kansen voor kinderen in Nederland niet overal gelijk zijn.²⁸ Een lager schooladvies kan bijvoorbeeld samenhangen met arme ouders. Daarnaast krijgen niet-westerse migrantenkinderen vaker een lager schooladvies en volgen minder vaak dan autochtone kinderen havo- of vwo-onderwijs. De kansenongelijkheid groeit als naast het opleidingsniveau ook de etnische achtergrond van ouders de beoordeling van de schoolprestaties van kinderen beïnvloedt.

Aandacht voor kansengelijkheid, zowel in het onderwijs als met betrekking tot armoede leidt tot minder armoede in de toekomst.

4.7. Conclusie

Uit het deskresearch volgt dat er vele maatregelen mogelijk zijn om schulden te voorkomen en om mensen te stimuleren uit armoede te raken.

Samenvattend kan worden gesteld dat maatregelen ter voorkoming of vermindering van armoede in de volgende categorieën vallen

- Verminderen van achterstanden door opleiding (zowel kinderen als volwassenen)
- Specifieke maatregelen voor doelgroepen in armoede: kinderopvang, zorgkosten
- Verbeteren (mentale) gezondheid van inwoners
- Verbeteren sociale inclusie

5. Conclusie en aanbevelingen

5.1. Conclusie en aanbevelingen

In deze rapportage zijn openbare databronnen gecombineerd met gegevens van de Sociale Dienst Drechtsteden en de gemeente Papendrecht. Deze bronnen geven een historisch beeld van de ontwikkeling van armoede en factoren die armoede beïnvloeden.

5.2. Aanbevelingen

Op basis van de conclusies van de data-analyse en deskresearch zijn er enkele oplossingsrichtingen te formuleren.

5.2.1. Eén-ouder-gezinnen en kinderen

Binnen de gemeente Papendrecht zijn meer één-ouder-gezinnen dan in andere vergelijkbare gemeenten. Dit is een duidelijke risico-factor voor armoede. Als we kijken naar effectief armoedebeleid dan valt deze groep in zowel de doelgroep 'kinderen' als 'potentiële beroepsbevolking'. Dat betekent dat de beleidsinstrumenten voor die doelgroepen effectief kunnen zijn voor deze groep. Voorbeelden zijn dan kinderopvang vergoeden en voorschoolse educatie. Dat stelt de ouder dan in staat om parttime te werken al dan niet via een re-integratietraject en/of inzetten van loonkostensubsidie (actief arbeidsmarktbeleid). Specifiek zou nog gekeken moeten worden waarom in Papendrecht de uitgaven voor de Stichting Leergeld (SMS Kinderfonds) daalt (afbeelding 7 hoofdstuk 3). Juist voor kinderen in relatie tot één ouder gezinnen is dit een goed instrument.

5.2.2. Schuldhulpverleningstrajecten

Als tweede valt op dat het aantal lopende schuldhulpverleningstrajecten zijn opgelopen. Het is op basis van de ontvangen gegevens niet te zetten of de stijging door zet maar gelet op de corona-crisis en aflopen van de TOZO-regeling is het zeer wel denkbaar dat meer mensen in de financiële problemen zijn gekomen. In die zin zouden de lopende schuldhulpverleningstrajecten nader bezien moeten worden. Hoe worden deze gemonitord en helpen de trajecten? Ook zou bezien moeten worden wat het effect is: helpt het?

5.2.3. Werk en re-integratie

Verder valt binnen de gemeente Papendrecht op dat het aantal bijstandsuitkeringen relatief hoog is. Niet iedere bijstandsccliënt verkeerd in armoede maar het is wel een duidelijke risico-groep. Voor deze groep is met name de beleidsopties voor de potentiële beroepsbevolking van belang. Meer re-integratietrajecten met als doel naar duurzame plaatsing op de arbeidsmarkt. Mogelijk dat hier voor instrumenten als scholing en loonkostensubsidie ingezet zouden moeten worden.

5.2.4. 'Weet wat je niet weet'

Een ander belangrijk element is de vraag wat weten we niet? Wat je niet meet of niet bijhoudt, weet je niet maar kan er wel zijn. Een voorbeeld daarvan is de groep 'werkende armen'. Deze groep heeft geen bijstandsuitkering en zijn in die zin niet bekend bij de gemeente en Sociale Dienst Drechtsteden terwijl ze wel in armoede kunnen leven. Samenwerking met werkgevers om te kijken naar bijvoorbeeld loonbeslag en signalen die werkgevers ontvangen, kunnen daarbij behulpzaam zijn.

Uiteraard geldt dat ook voor andere (maatschappelijke) organisaties zoals kerken, scholen, welzijnsinstelling en sportverenigingen die wel signalen ontvangen maar daar niet exact raad mee weten of op hun manier het beste er van willen maken.

5.2.5. Nadere analyse vindplaatsen

Dat vraagt om een nadere analyse van de 'vindplaatsen' van mensen die in armoede leven of daar in dreigen te komen. Op die manier kan er ook meer preventief worden gewerkt: voorkomen dat mensen in armoede terecht komen. Die analyse zou met stakeholders en partners gemaakt moeten worden waarbij de meest actuele inzichten van onderzoek naar vindplaatsen betrokken moeten worden.

5.3. Nieuwe actie-agenda

De volgende stap is om een nieuwe actieagenda op te stellen. Uitgangspunten voor deze actieagenda kunnen de beleidsopties zijn zoals beschreven in hoofdstuk 4. De data analyse werkt hierin ondersteunend door bekend te zijn met de verschillende groepen in de armoede en door doelstellingen te beschrijven waarop gemonitord kan worden.

5.4. Data-actueel houden en sturen op resultaat: KPI's

Het is belangrijk om de data analyse actueel te houden en een vergelijkbaar onderzoek met regelmaat, bijvoorbeeld jaarlijks, uit te voeren. De SDD heeft aangegeven bezig te zijn met het ontwikkelen van verschillende dashboards om continue monitoring te faciliteren, wat ook ondersteunend aan een vervolganalyse kan werken. Deze monitoring kan ingevuld worden met de visie en de begroting van de gemeente Papendrecht. Om dit vorm te geven raden wij aan om Kritieke Prestatie Indicatoren (KPI's), variabelen voor de prestaties van de gemeente, op te stellen. Door gebruik te maken van KPI's kan de ontwikkeling van de cijfers gekoppeld worden aan het beleid. In de volgende paragraaf wordt een advies gegeven voor mogelijke KPI's en de voorwaarden waaraan de KPI's moeten voldoen.

Kritieke Prestatie Indicatoren (KPI's)

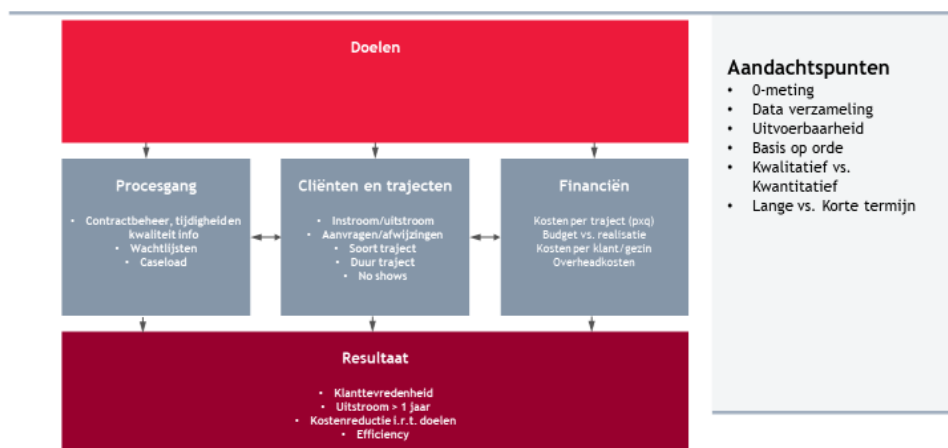
De structuur van een KPI bestaat uit een doel, aandachtsgebieden waarop gestuurd moet worden en het te behalen resultaat. Hierbij is het belangrijk om deze doelen concreet te maken en aandachtsgebieden te gebruiken waarvan de data beschikbaar is. Bijvoorbeeld, als het doel is om het aantal uitkeringen te verminderen, dan kan er gemonitord worden op financiële cijfers (kosten) en de gemiddelde duur van een uitkering (re-integratie). Om het monitoren van de KPI mogelijk te maken zijn er een aantal aandachtspunten:

- structurele beschikbaarheid van de data om de uitvoerbaarheid te waarborgen;
- data moet betrouwbaar zijn anders geeft de KPI onjuiste stuurinformatie;
- 0-meting om een vergelijking te kunnen maken;
- duidelijk doel stellen om de progressie bij te kunnen houden.

Om de uiteindelijke KPI's vast te stellen, zal meer informatie en overleg plaats moeten vinden, maar om een voorzet te geven aan de hand van de resultaten van dit rapport zijn hieronder een aantal KPI's voorgesteld:

- percentage eenoudergezinnen;
- percentage bijstandsuitkeringen;
- percentage werkloze beroepsbevolking;
- aantal zzp'ers;
- aantal in de schuldhulpverlening.

KPI structuur

Afbeelding 9: KPI structuur